

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Vít Janoš
Občanská demokratická strana a pád vládní koalice
v roce 1997

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Doc. Mgr. Pavel Šaradín, Ph.D.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Brně dne 12. 12. 2010

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mi pomohli s vypracováním této práce. Obzvláště pak děkuji za výborné vedení, cenné rady a připomínky panu doc. Pavlu Šaradínovi

Vít Janoš

Obsah

ÚVOD	5
1. Problémy vládní koalice a ODS v předchozím období a spory při prosazování česko – německé deklarace	12
1.1 ODS a koncepce dlouhodobého programu	12
1.2. Senátní volby 1996 a spory ve vládní koalici	13
1.3 Česko-německá deklarace a problémy předcházející jejímu přijetí	16
2. Rozpory vládní koalice a ODS při personálních změnách vlády	20
2.1. Počáteční spory	20
2.2. Spory ve vládní koalici	24
2.3. Rozpory uvnitř ODS	28
2.4. Personální změny Klausovy vlády	31
3. Důsledky personálních změn na vnitrokoaliční vztahy a na vztahy uvnitř ODS	38
3.1. Problematická spolupráce koaličních partnerů	38
3.2. Situace v ODS	46
3.3 Financování ODS a demise Klausovy vlády	52
3.4. Definitivní rozkol ODS	56
Závěr	62
Prameny a literatura	67
<i>Prameny</i>	67
<i>Tištěné</i>	67
<i>Elektronické</i>	67
<i>Literatura</i>	68
ABSTRAKT	69

ÚVOD

30. listopadu 1997 svolal Václav Klaus tiskovou konferenci, na níž oznámil konec stávající vládní koalice a následně podal jako předseda vlády do rukou prezidenta demisi. Tímto krokem skončila vláda, která s určitými personálními změnami působila v ČR (a předtím v ČSFR¹) již od roku 1992. Obě Klausovy vlády měly za úkol mj. řídit transformaci ČR a řešit komplikace z ní vyplývající. Po rozpadu této vládní koalice v zemi dlouhou dobu vládla Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), ať již v rámci opoziční smlouvy (1998-2002) nebo vládní koalice (2002-2006). K obratu v tomto trendu došlo až v roce 2006, kdy se Občanské demokratické straně (ODS) podařilo po deseti letech opět vyhrát volby do Poslanecké sněmovny (PS) a sestavit vládní koalici. Někdo by mohl interpretovat tento trend české politiky jako ústup pravice ze scény. Skutečností zůstává, že vládní koalice v čele s ODS přivedla ČR v roce 1997 do doposud největší politické krize od jejího vzniku. Jedním z hlavních faktorů této vládní krize byla nejednotnost vládní koalice, což se projevovalo v mnoha směrech tehdejší české politiky. Díky této krizi a politice nejsilnější vládní strany řada občanů, kteří dříve podporovali ODS, ztratili svoji dřívější důvěru v pravicovou politiku. Autor tímto samozřejmě nechce tvrdit, že ztráta důvěry v ODS byla výsledkem pouze této vládní krize z podzimu 1997. Velikou roli sehrály samozřejmě i ekonomické faktory.

Kde však hledat příčiny tehdejší vládní krize? Právě na tuto otázku se snaží autor ve své práci najít odpověď. Na tomto místě je důležité také říci, že před demisí vlády došlo i k otřesům uvnitř nejsilnější vládní strany ODS. Dva dny před demisí vlády (28. 11. 1997) veřejně vystoupil člen ODS Jan Ruml spolu s jejím místopředsedou Ivanem Pilipem. Tímto vystoupením vyjádřili oba představitelé ODS nespokojenost s vnitřním stavem ODS a zároveň vyzvali V. Klause k odstoupení z funkce předsedy strany. Tento moment přiměl (29. 11. 1997) předsedu Křesťanské a demokratické unie–Československé strany lidové (KDU-ČSL) Josefa Luxe k rozhodnutí opustit vládní koalici. Autor této práce je přesvědčen, že dění v ODS mělo podstatný vliv na činnost koalice a na její pád, a proto se autor ve své práci také zaměří na příčiny komplikovaného vnitřního stavu nejsilnější vládní strany, který na konci roku 1997 vedl k rozkolu ODS, což následně vedlo k vystoupení části poslanců z této strany, kteří spolu s politiky z jiných stran založili novou politickou stranu Unii

1 Česká a Slovenská federativní republika

svobody (US). Cílem této práce je tedy analyzovat příčiny rozpadu tehdejší vládní koalice a vnitrostranického rozkolu ODS.

KDU-ČSL později odůvodnila svůj odchod z vládní koalice tvrzením, že tak učinila z důvodu nevyjasněného financování ODS. Konec této vlády by tedy mohl někoho vést k závěru, že právě finanční machinace ODS se staly příčinou rozpadu vlády a rozkolu ODS. Autorova práce se ale snaží tento názor vyvrátit. Při hlubší analýze situace uvnitř ODS a ve vládní koalici v roce 1997 lze dojít k závěru, že problémy provázely ODS a vládní koalici po celý rok. Rok 1997 byl pro koalici a ODS charakteristický její nejednotností, neustálými hádkami a hlavně nejistotou zda-li koalice má pokračovat i v budoucnu či nikoliv. V ODS se zase objevovaly různé neshody, které stranu začaly postupem času rozdělovat. Proto je autor přesvědčen, že spokojit se s pouhým tvrzením že rozkol ODS a rozpad vlády byl způsoben finančními skandály ODS nemůže být dostačující. Autor se bude ve své práci snažit ověřit hypotézu, že rozpad vládní koalice a vnitrostranický rozkol ODS měl hlavní příčiny spíše v otázce personálního složení vládní koalice po přijetí vládních ozdravných opatření z jara 1997. Personální změny totiž rozdělovaly vládní koalici a ODS prakticky po celý rok 1997. Autor se domnívá, že neshody při personálních obměnách vlády natolik zhoršily komunikaci uvnitř vládní koalice a dokonce i uvnitř nejsilnější vládní strany, že negativně ovlivnily budoucí společné kroky koaličních partnerů a jednotu ODS. Autorova hypotéza tedy zní: *Ačkoliv odstoupivší ministři z vládní koalice obhajovali svoji demisi nevyjasněným finančními skandály ODS, jejich skutečná příčina byla spojena s personálními obměnami vlády a špatnou komunikací koaličních stran, přičemž vnitrostranický rozkol uvnitř ODS byl výsledkem špatné komunikace vedení strany a její malou schopností reagovat na vnitrostranické změny.*

Danému tématu zatím nebylo věnováno v politologických studiích mnoho prostoru, což je jeden z hlavních důvodů, proč si autor vybral právě toto téma. Tím hlavním důvodem ovšem zůstává autorův zájem o českou pravici. To ovšem neznamená, že by se autor zabýval pouze pravicí, ale například také celkovým vývojem stranického systému, což obnáší mj. studium historie politických stran ČR.

Při psaní práce bude autor využívat empiricko-analytický přístup. Tento přístup si autor vybral, jelikož při psaní hodlá využívat mnoha dat, především tisku, přičemž při jejich analýze bude postupovat neutrálně a teprve na základě těchto dat autor

může dospět k objektivním závěrům. Za metodu autor zvolil jednopřípadovou studii, konkrétně jedinečnou případovou studii a to z toho důvodu, že se bude jednat o studium případu, který bude autor zkoumat především kvůli jeho jedinečnosti. Tato práce navíc nemá ambice vytvářet abstraktní teoretické konstrukce, kterých využívá druhá varianta jednopřípadové studie tzv. instrumentální případová studie².

Bakalářská práce je členěna do tří kapitol. V první kapitole se autor vrací k událostem vládní koalice a ODS z předchozího vládního období, tj. 1992-1996. Zde je třeba připomenout, že autor se v této práci zaměřuje převážně na rok 1997 a práce rozhodně nemá ambice postihovat i období předešlé. Z toho období budou zmíněny pouze určité problémy, které rozdělovaly ODS a vládní koalici. Autor se v této kapitole věnuje sporům ODS v otázce dlouhodobého programu a senátním volbám z roku 1996. Důvodem, který autora vedl k začlenění těchto událostí do této práce jsou jejich politické konsekvence do období, jež tato práce analyzuje. Otázka však zní jaké konsekvence? Senátní volby roku 1996 autor rozebírá zejména kvůli jejich negativnímu účinku na soudržnost koalice. Nespolupráce vládních stran ve druhém kole senátních voleb prohloubila již tak napjatý vztah mezi představiteli ODS a KDU-ČSL. Spory, týkající se koncepce dlouhodobého programu jsou pro pozdější vývoj neméně důležité, neboť ukázaly zásadní rozdíly v ideologickém směru mezi Václavem Klausem a Josefem Zieleniecem, který byl přesvědčený o nutnosti vytvořit nějaký ucelený program, jakým by se strana měla v budoucnu ubírat. Osoba Josefa Zieleniece je důležitá i pro rok 1997, neboť konflikty mezi ním a Klausem pokračovaly i nadále a rozhodně neměly malý účinek na vnitrostranickou soudržnost občanských demokratů. Tato kapitola je věnována také i událostem z roku 1997. Autor zde věnuje pozornost tzv. Česko-německé deklaraci, resp. průběhu jejího přijímání. V textu je tato událost rozebírána kvůli konfliktům, které provázelo toto přijímání uvnitř ODS. Vedení strany se tehdy ostře postavilo proti svému předsedovi Klausovi a kritizovalo jej, že nerespektuje závěry, jež strana učinila na svém grémium. Zde je třeba sledovat první vnitrostranickou rozmíšku, která stranu rozdělovala a zároveň přinesla první velkou kritiku osobnosti Václava Klause. Autor nechce tvrdit, že by snad dříve předseda ODS nesklidil na svoji osobu porci kritiky, ale v kontextu autorova tématu a časového rámce do nějž je práce zasažena se jedná o prvním větší střet mezi předsedou Klausem a většinou strany.

2 DRULÁK, Petr: *Jak zkoumat politiku*. Praha 2008, s. 34.

Druhá kapitola je pro tuto práci klíčová, jelikož se v této kapitole autor zaměří na tzv. balíčková opatření vlády a pozdější nesváry uvnitř vládní koalice a ODS, které byly způsobeny nejednotností v otázce personálních změn ve vládě. Jak autor již zmínil, jedná se dle jeho názoru o problémy, které nejvíce přispěly k pádu vládní koalice a vnitrostranickému rozkolu ODS. Autor v této kapitole zanalyzuje příčiny, které vedly k neshodám mezi politiky vládní koalice. Zároveň vysvětlí, proč vůbec bylo tyto vládní změny nutné učinit. V tomto období je už také třeba vzít v potaz skutečnost, že ČR se dostávala do stále větších ekonomických problémů, což se logicky negativně odrazilo i v preferencích vlády. Tato slábnoucí popularita začala ohrožovat především preference nejsilnější vládní strany ODS. Na ODS, která ve vládě měla nejvíce ministrů se snášela největší vlna kritiky, což navíc bylo podpořeno skutečností, že ministerstvo financí spravovala a vedla právě ODS, konkrétně ministr Ivan Kočárník. Autor v této kapitole také analyzuje zvýšenou kritiku koaličních partnerů namířenou proti ODS. Co se týče samotných úsporných opatření vlády, autor jim věnuje menší pozornost a sice z toho důvodu, že tato práce nemá být analýzou tehdejších ekonomických nesnází, jež postihly ČR ale především se soustředí na politickou stránku vládní krize a vnitrostranického rozkolu ODS. Proto zde autor neuvádí například ekonomická opatření jednotlivých vládních stran na zamezení krize.

Poslední kapitola práce se zabývá vnitrokoaličními vztahy po personálních změnách ve vládě. Atmosféra v ODS i ve vládní koalici se neustále přiosťřovala a zdálo se, že koalice nepřečká letní měsíce, což vyplývalo z tehdejších prohlášení jednotlivých vládních stran. Nedůvěra mezi koaličními stranami se neustále stupňovala, což se projevilo během léta, kdy vláda nedokázala najít kompromis při prosazování běžných zákonů, které samozřejmě v této práci budou také probrány. Jestliže se v této kapitole autor zaměří i na období po vládních změnách nesmí opomenout také kritiku místopředsedy ODS Miroslava Macka. Macek totiž vydal kritický dokument nazvaný Krize důvěry, v němž kritizoval současnou politiku ODS. Zde autor prozkoumá dopady Mackovy kritiky na jednotu ODS. V další části kapitoly se autor soustředí na problematiku financování ODS. Autor se věnuje financování ODS kvůli jeho negativnímu vlivu na důvěru občanů v ODS. Tyto problémy ODS totiž provázely již v roce 1995, nicméně až v roce 1997 došlo k jejich vyvrcholení. V této kapitole autor bude porovnávat zda- li finanční kauzy byly opravdu natolik zásadní,

že způsobily pád vlády. Důležité to bude především z toho důvodu, že se autor pokusí dokázat, zda situace na podzim byla ve vládní koalici a v ODS natolik vážná, aby tyto finanční skandály pouze přispěly k pádu vlády, respektive, jestli jarní krize natolik otřásla se soudržností vládní koalice, že se finanční machinace na podzim roku 1997 staly pouze záminkou a tzv. poslední kapkou k odchodu koaličních partnerů z vlády. V této kapitole se autor zaměří také na kauzu Bács a Sinha, známou především ve spojitosti s přiznáním bývalého tenisty Milana Šrejbra, který tvrdil, že nevysvětlený obnos poskytnul ODS on sám. Tato kapitola bude také věnována vnitrostranické situaci ODS, kde se autor bude snažit prokázat, že vnitrostranické problémy provázely nejsilnější vládní stranu po celý rok, což se projevovalo zejména stále sílící kritikou stranického vedení

Nyní se autor dostává k analýze literatury. Autor musí konstatovat, že literatury je k danému tématu značný nedostatek. Zájemci, kteří se hodlají věnovat této vládní krizi musí využít především český tisk, jelikož zde naleznou největší zdroj informací k dané problematice. Zde je třeba upozornit na již zmíněnou skutečnost, že autoři se této krizi ve svých politologických studiích věnují opravdu v ojedinělých případech a pokud se o ní některých autorů zmíní, pak většinou pouze v rámci celkové historie ODS, což však omezuje prostor pro analýzu této události. Z tohoto důvodu bude autor při psaní práce odkázán většinou na český tisk a tehdejší televizní popřípadě rozhlasové zpravodajství. Autor čerpal z řady deníků. Z těch celostátních zde autor uvádí tato: Mladá fronta Dnes, Svobodné slovo, Týden, Práce, Telegraf, Hospodářské noviny a Zemské noviny. Pokud ovšem někdo hodlá analyzovat tehdejší vnitrostranickou krizi ODS pouze z celostátních deníků vystačí asi sotva, neboť důležitá se v této době ukázala i stanoviska jednotlivých regionálních organizací ODS (např. podpora předsedy V. Klause). Proto se autor rozhodl použít i regionální deníky. Z těch nejvýznamnějších zde autor uvádí tyto: Severočeské noviny, Hradecké noviny, Plzeňský deník, deník Svoboda (Moravskoslezský kraj) a Českobudějovické listy. Autor zmiňuje právě tyto deníky, protože pocházejí z oblastí, kde se tamější představitelé ODS kriticky ozývali k vedení strany nejvíce. To však neznamená, že autor bude s těmito deníky pracovat pouze v souvislosti s názory představitelů regionálních organizací. Autor je přesvědčen, že některé z již jmenovaných deníků mohou například dobře doplňovat i informace z deníků celostátních. Při hledání zpráv z těchto deníků autor využívá především služeb internetové databáze

ANOPRESS, která obsahuje databázi článků z novin.

Co se týče samotné literatury, autor již uvedl, že její výběr je značně omezen. Nicméně i přes tuto skutečnost, autor při psaní práce použil některé publikace. Za nejpřínosnější pro tuto práci považuje autor práce Pavla Pšejí, který se dlouhodobě věnuje právě stranickému systému ČR. Autor ve svých publikacích věnuje značný prostor ODS, i proto jsou jeho studie a publikace pro autora této práce nejpřínosnější. Autor nejvíce čerpal z knihy *Stranický systém České republiky: politické strany a jejich vývoj 1989-1998*. Pšejka se snaží v této knize zachytit hlavní fáze vývoje jednotlivých stran a zároveň poskytuje jejich detailní studie. Tato kniha autorovi při psaní práce také posloužila pro srovnání některých informací z knihy autorky Libuše Benešové, bývalé místopředsedkyně ODS, která napsala knihu věnovanou historii ODS *Kronika ODS: 10 let historie*. Publikace byla pro autora přínosná díky detailní analýze vnitrostranického dění roku 1997, ale kniha samotná je věnována celému období ODS od jejího vzniku v roce 1991 až do roku 2001. Výhodou této publikace jsou i její přílohy, které detailní analýzu ODS ještě posilují. U této publikace nicméně autor bere v potaz skutečnost, že autorka publikace může mít určitá svá tvrzení do jisté míry zkreslená, neboť členství v ODS její interpretaci historie ODS určitě ovlivnilo, čímž došlo k narušení objektivity autorčina textu, což je patrné při srovnání informací z této knihy informacemi z tisku (viz průběh jednání Václava Klause a Josefa Tošovského). Autor této práce bude dále pracovat se sborníkem autorů Jiřího Malíře a Pavla Marka *Politické strany: Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861- 2004*. Z tohoto sborníku autor bude čerpat ze studie již zmiňovaného autora Pšejí, která je věnována právě ODS. Tato studie má podobný charakter jako předchozí zmíněná Pšejova monografie, ovšem s tím rozdílem, že v této studii Pšejka sleduje méně samotný rok 1997, ale zato výborně postihuje posléze odchody poslanců ODS, které budou v této práci také zmíněné. Pozitivem této publikace je skutečnost, že se nesnaží postihovat v jednotlivých studiích pouze historii stran, ale že se autoři tohoto sborníku do těchto studií snaží zakomponovat i hledisko sociologické a politické. Na druhou stranu tato publikace podobně jako předchozí zmíněný Pšejuv titul se problematiku ODS nedívá s dostatečným časovým odstupem, což může analýze vnitrostranické situace značně uškodit. Nereflektuje například problematiku personálních změn vlády. Navíc Pšejovy práce ukazují vnitrostranickou krizi pouze z pohledu nejasného financování, což je

dosti obecné hledisko a navíc sporné. Další publikace, kterou autor považuje za zásadní pro svůj text je sborník Stanislava Balíka ODS a česká politika. Tento sborník přináší velké množství informací týkající se organizační struktury ODS, její zahraniční politiky a také personálního složení Klausovy vlády, což je pro autorovu práci velmi přínosné. Balíkův sborník je rozdělený do několika studií. Dalším kladem Balíkova sborníku je jeho zaměření na stranickou strukturu a její přidružené organizace. Nicméně dle autora je zásadní nevýhodou této publikace, že v některých částech je práce příliš popisná, např. studie od autora Marka Loužka, kde se autor snažil postihnout úsporné balíčky ODS. Autor práce musí konstatovat, že mu posloužily při psaní práce pouze pro základní informace v této oblasti. Problematika balíčku je zde popsána dosti obecně. Autor například nereflktuje skutečnost, že oba balíčky přinesly každý jiná opatření a byly dosti odlišné.

Práce je zasazena do prostředí České republiky v roce 1997, kromě první kapitoly, která obsahuje i události staršího data: diskuse o koncepci dlouhodobého programu (1994) a senátní volby (1996). Navíc je třeba zdůraznit, že se autor bude věnovat převážně událostem spojeným s personálními změnami vlády a vnitrostranickou krizí ODS, proto autor do práce nezahrnul některé události z roku 1997, např. Rudolfínský projev prezidenta Havla. Z teoretického hlediska Druhá Klausova vláda spadá pod menšinové vlády, neboť vládní koalice ztratila svoji dřívější většinu a nyní disponovala 99 poslanci.³ V případě teorie koalic a tzv. souboje o posty ve vládě (office seeking theory) například autoři Valentine Herman a John Pope spatřují příčinu vytvoření menšinové vlády v neschopnosti politických aktérů dosáhnout většinové vlády.⁴ Autor se ztotožňuje s teorií politologů Hermana a Popa, neboť dle autora tehdejší vládní koalice před volbami nepočítala, že by k variantě menšinové vlády mohlo dojít, ale vládní politici především doufali v obhájení svých pozic, ne-li o posílení. Právě toto potvrzuje teorii politologů Hermana a Popa, neboť ti za jedno z kritérií pro vznik menšinové vlády považují právě očekávání většinového výsledku, který se ovšem nenaplní a navíc i tato vládní koalice potvrzuje další kritérium a sice, že tehdejší vládní koalice měla pouze o

3 Autor k poslancům vládní koalice nepočítá Jozefa Wagnera (bývalý člen ČSSD), který sice podporoval vládní koalici při realizaci jejích kroků, nicméně ne ve všech, a tudíž se dle autora nedá zařadit mezi poslance vládní koalice, navíc se nikdy nestal členem jedné z tehdejších vládních stran

4 ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Přehled moderních politologických teorií*. Praha 2006, s. 134 – 135.

několik křesel méně než byla potřebná většina⁵

1. Problémy vládní koalice a ODS v předchozím období a spory při prosazování česko – německé deklarace

1.1 ODS a koncepce dlouhodobého programu

Debata, zda-li je nutné, aby ODS měla mít dlouhodobý program a by se otevřela vnitrostranické diskuzi byla vedena velmi dlouho, nicméně v tomto období (autor má na mysli období od pátého kongresu strany do roku 1995) se ještě zintenzivnila a stala se záležitostí, která štěpila stranu na zastánce dlouhodobé koncepce, mezi které patřil například Josef Zieleniec a Petr Havlík, a odpůrce této koncepce, ke kterým se řadil předseda strany Klaus. Tento spor se naplno projevil na čtvrtém kongresu strany. Právě zde se Josef Zieleniec spolu s Petrem Havlíkem dlouhodobý program snažili prosadit. Jejich úsilí bylo nicméně zmařeno nesouhlasným gestem většiny delegace kongresu.⁶ Většina delegátů totiž souhlasila s názorem Václava Klause, který zde opakovaně tvrdil, že koncepce dlouhodobého programu není potřebná, pro což používal argumenty podpořené úspěchy strany⁷. Během roku 1994 se nicméně ukázalo, že se Klausovo tvrzení není zcela pravdivé a ODS začala zjišťovat, že dlouhodobý program je pro stranu potřebný ba dokonce nezbytný. Pavel Pšeja ve sborníku Jiřího Malíře a Pavla Marka *Politické strany* uvádí příčinu této náhlé změny názoru. Zaprvé si ODS uvědomila, že její preference nerostou a začínají mít stagnující charakter. Pšeja uvádí, že preference ODS se v té době pohybovaly v rozmezí 25-30 %. Strana nicméně žila v přesvědčení, že může získat až 40 % voličských hlasů. Druhým argumentem dle Pšeji je skutečnost, že většina strany si uvědomila nutnost větší koncepčnosti svého programu.⁸

Na pátém kongresu ODS došlo tedy k velkému zlomu vnitřního vývoje strany. Přívrženci dlouhodobého programu prosadili svou a kongres následně schválil přijetí

5 Tamtéž, s. 134 – 135.

6 PŠEJA, Pavel: *Stranický systém České republiky po roce 1989. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*. Brno 2005, s. 67.

7 PŠEJA, Pavel: *Občanská demokratická strana*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1938 – 2004*. Brno 2005, s. 1512.

8 PŠEJA, P.: c. d., s. 67.

dlouhodobého programu⁹. Tímto rozhodnutím dostala ODS příležitost v budoucím vývoji strany posílit programovou složku o širší ideovou bázi, která bude zaměřena na komplexnější aspekty společnosti.¹⁰ Pro další budoucnost dlouhodobého programu bylo důležité jednání Výkonné rady ve dnech 17.-18. února 1995. Zde došlo k přijetí programové verze Josefa Zieleniece. Strana si zde také stanovila harmonogram dalšího postupu. Do 30. dubna měla být přijata pracovní verze dlouhodobého programu.¹¹ 30. dubna strana přijala Zieleniecovy teze zpracované grémiem strany. K publikaci došlo listopadu 1995. Benešová ve své knize definuje dlouhodobý program jako shrnutí politických názorů ODS v obecné rovině.¹² Autorka se nicméně domnívá, že právě obecnost celého dokumentu se mu nakonec stala osudnou, neboť v této době byl pro prezentaci strany mnohem vhodnější volební program, jež má oproti dlouhodobému programu jednu velkou výhodu, a tou je jeho konkrétnost.¹³

1.2. Senátní volby 1996 a spory ve vládní koalici

Na podzim roku 1996 se konaly v České republice první volby do Senátu. ODS původně navrhovala, aby volby proběhly společně s volbami do PS. Prezident Havel nicméně naopak zdůraznil, že volby by měly proběhnout každé v jiném termínu. Názor prezidenta Havla posléze akceptovala i ODS a svůj původní návrh stáhla. Nejsilnější vládní strana poté zkusila přesvědčit své koaliční partnery, zda by nechtěli postupovat při výběru jednotlivých kandidátů společně. Tento krok, který ODS učinila svým koaličním partnerům však vyšel naprázdno, neboť KDU-ČSL a Občanská demokratická aliance (ODA) tuto možnost zavrhl¹⁴. Krok menších vládních stran byl pochopitelný, neboť obě strany si uvědomovaly důležitost těchto voleb a nutno dodat, že tehdejší politici byli přesvědčeni o tom, že Senát bude v budoucnu zastávat důležitou úlohu v politickém procesu. Strany tedy zahájily

9 Tamtéž, s. 67.

10 Tamtéž, s. 67.

11 Tamtéž, s. 67.

12 BENEŠOVÁ, Libuše: *Kronika ODS: 10 let historie* (http://www.odsostrava.cz/cz/kronika-ods/art_180/od-komunalnich-voleb-1994-k-volbam-do-poslanecke-snemovny-1996.aspx), 2.11. 2010

13 Tamtéž, (http://www.odsostrava.cz/cz/kronika-ods/art_180/od-komunalnich-voleb-1994-k-volbam-do-poslanecke-snemovny-1996.aspx), 2.11. 2010

14 Tamtéž, (http://www.odsostrava.cz/cz/kronika-ods/art_180/od-komunalnich-voleb-1994-k-volbam-do-poslanecke-snemovny-1996.aspx), 2.11. 2010

kampaň samostatně. První kolo senátních voleb (konané 15. - 16. 11.) ukázalo, že největší podporu získali kandidáti, které nominovala ODS. Kde hledat příčinu úspěchu ODS? Úspěch ODS byl dán především velmi nízkou volební účastí, k volebním urnám šlo pouze 35 % voličů¹⁵. Díky nízké účasti získaly především ty strany s pevným voličským zázemím, tedy ODS a navíc také KSČM¹⁶. Jediným obvodem, kde tehdy ODS neuspěla byl obvod karvinský, kde do druhého kola postoupili opoziční kandidáti ČSSD a KSČM. Po prvním kole tedy situace vypadala příznivě pro ODS, ale také pro vládní koalici. Jednalo se nicméně o pouhý dojem, neboť právě ve volebním úspěchu ODS se skrývaly budoucí koaliční nesváry.

V. Klaus po prvním kole zahájil jednání s koaličními partnery o případném postupu v druhém kole. Na tomto jednání navrhl Klaus svým koaličním partnerům, aby ODS vyjádřily celostátní podporu při druhém kole, i v těch obvodech kde dojde k souboji mezi kandidátem ODS a kandidátem z některé z menších koaličních stran.¹⁷ Zde však autor považuje za nutné uvést i další skutečnosti, které s tehdejšími jednáními souvisejí. KDU-ČSL s touto variantou souhlasila ovšem pouze v těch oblastech, kde jejich místní organizace budou s tímto krokem souhlasit.¹⁸ Jako příklad autor uvádí brněnské a ostravské obvody, kde ke vzájemné koaliční podpoře skutečně došlo. Kandidáti KDU-ČSL a ODA vyjádřili podporu svému koaličnímu partnerovi i na jiných místech republiky. Je třeba si uvědomit, že v případě vyjádření celostátní podpory ODS by hrozilo, že obě menší strany půjdou proti vlastním kandidátům. Tím, že koaliční strany odmítly nabídku ODS se situace uvnitř koalice velmi zkomplikovala. Předsedové Klaus a Lux nešetřili vzájemnou kritikou. Lux Klausovi vyčítal porušení zásad politické kultury, Klaus totiž po prvním kole oslovil některé neúspěšné kandidáty ODA a KDU-ČSL, zda ve druhém kole nepodpoří kandidáty ODS. Lux proti tomuto Klausově kroku velmi protestoval. Argumentoval, že premiér Klaus porušuje zásady demokracie. Zásadním problémem se ukázaly být

15 <http://www.volby.cz/pls/senat/se31?xjazyk=CZ&xdatum=19961116&xv=1>, 4. 11. 2010

16 MLYNÁŘ, Vladimír: *Po prvním kole vede ODS*. Respekt, 6, 1996, č. 47

17 JEMELKA, Ivan: *Aliance ani lidovci ve druhém kole klausovu ODS centrálně nepodpoří*. Hospodářské noviny, 18. 11. 1996, Anopress, 4. 11. 2010

18 Tamtéž

samotní oslovení kandidáti KDU-ČSL, kteří byli státními úředníky.¹⁹ Lux navíc Klausovi zazlíval, že tyto rozhovory učinil přímo z Úřadu vlády. Tyto oba faktory podle předsedy KDU-ČSL odporovaly principům demokracie.²⁰ Klaus tuto kritiku odmítl s tím, že pokud státní úředník kandiduje do Senátu automaticky přestává být úředníkem.²¹

Pokud však má autor za cíl zjistit příčiny, které koaliční strany rozdělávaly, je třeba zde uvést i další okolnosti, které druhému kolu předcházely. Ačkoli se zdá, že menší strany nechtěly s nejsilnější vládní stranou spolupracovat, není tomu tak. KDU-ČSL a ODA vyčítaly ODS, její striktní odmítnutí vstupu do společné koalice, díky čemuž by mohly získat menší strany více senátorských křesel. Pokud se podíváme na důvody, proč ODS odmítla účast v této volební koalici, je nasnadě, že to bylo zřejmě kvůli maximalizaci svých zisků. Každá politická strana se snaží získat co největší podíl na moci, v tomto případě to ovšem ODS stálo oslabení budoucí koaliční spolupráce v druhém kole. Koaliční partneři ovšem ODS učinili i další možný kompromis. Chtěli ODS vyjádřit veřejně celostátní podporu ve druhém kole, ovšem za předpokladu, že by ODS ustoupila koaličním partnerům v těch obvodech, kde by jejich kandidát měl šanci zvítězit.²² Předseda ODS nicméně i tuto variantu zavrhl.

ODS nakonec ve volbách do senátu uspěla se ziskem 32 mandátů. To však pro tuto práci není důležité, co už ovšem důležité je, je skutečnost, že vládní koalice nebyla schopna zvolit společný postup při volbách a místo toho docházelo k vzájemným slovním přestřelkám prostřednictvím tisku. Koalice nedokázala najít společnou řeč, aby voličům dokázala dát najevo, že i když se strany odlišují v určitých věcech přesto mají prakticky stejnou představu o tom jak by měl pokračovat vývoj tohoto státu. Právě proto se autor rozhodl tyto senátní volby do této práce zařadit. Koaliční strany totiž v roce 1997 procházely podobnými obtížemi, kdy v

19 PISKÁČEK, Jan: *Lidovci a aliance vyjadřují podporu kandidátům ODS*. Telegraf, 19. 11. 1996, Anopress, 4.11. 2010

20 HEROLD, Lukáš - DRAHOŠ, Ivo: *Lux ostře napadl Klause*. Telegraf, 20. 11. 1996, Anopress, 4. 11. 2010

21 Tamtéž

22 Tamtéž

mnoha případech nebyly schopny najít východiska, na nichž by se dokázaly shodnout.

1.3 Česko-německá deklarace a problémy předcházející jejímu přijetí

Ještě předtím než se autor začne věnovat konfliktům uvnitř nejsilnější vládní strany, které vyplynuly z česko-německé deklarace, je třeba stručně přiblížit význam a obsah tohoto dokumentu. K podepsání česko-německé deklarace došlo dne 21. ledna 1997, kdy jej za ČR podepsal premiér V. Klaus a ministr zahraničních věcí J. Zieleniec.²³ Podpisem této smlouvy obě strany prohlásily, že křivdy spáchané během německé okupace a při odsunu Němců z Československa patří minulosti a že nenaruší vzájemnou politickou spolupráci.²⁴ Dohoda se týkala i případných právních sporů. Obě strany sice podepsaly dokument již 21. ledna, poslanci nicméně dokument schválili až 14. února. V tomto mezidobí docházelo uvnitř ODS ke sporům, které se týkaly samotného charakteru dokumentu. Nyní je třeba přiblížit příčiny, které stranu v otázce česko-německé deklarace rozdělovaly.

ODS od počátku požadovala, aby dokument byl přijat bez jakýchkoliv uvozovacích vět, popřípadě nějakých dodatků. Tento názor členové poslaneckého klubu ODS schválili na počátku února. Někteří poslanci však byli přesvědčeni, že by takto důležitý dokument měl mít širší parlamentní podporu a proto se ODS rozhodla učinit nejsilnější opoziční straně ČSSD nabídku k jednání.²⁵ Tato iniciativa části poslaneckého klubu nicméně vzala za své 8 února, neboť výkonná rada ODS se během svého jednání k deklaraci nevyjádřila a návrhy na společný postup s nejsilnější opoziční tedy ustoupily do pozadí. Pro změnu postupu ODS se nabízí vysvětlení. V německém Bundestagu při jednání o česko-německé deklaraci poslanci schválili verzi dokumentu bez jakéhokoliv doprovodného usnesení. Podle vyjádření tiskové mluvčí ODS Jany Petrové z 11. února je zřejmé, že strana nakonec rozhodla

²³http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/neverejne/druha_svetova_valka_a_jeji_dusledky/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html

²⁴ ZBOŘIL, František: *Československá a česká zahraniční politika*. Praha 2010, s. 397.

²⁵ *ODS chce s ČSSD jednat o deklaraci*. ČT1, 4.2. 1997, Anopress, 4.11. 1997

dokument přijmout ve stejném znění jako německá strana.²⁶ Toto vyjádření Petrové potvrdil i ministr zahraničí Josef Zieleniec, který zároveň zdůrazňoval nezbytnost vyváženosti dokumentu.²⁷ Společný postup nejsilnější vládní strany se ovšem vzápětí ukázal jako iluzorní, neboť Václav Klaus učinil krok, který vedení strany nečekalo. Den předtím se sešel s předsedou ČSSD Milošem Zemanem. Toto jednání zcela odporovalo usnesení poslaneckého klubu ODS, Klaus totiž Zemanovi naznačil, že by mezi oběma stranami mohlo dojít k dohodě na textu prohlášení k česko-německé deklaraci. Vedení ODS tento Klausův krok ostře odsoudilo, neboť se naprosto vymykal závěrům usnesení Výkonné rady z 8. února. Po Klausově iniciativě strana svolala grémium, na němž opět striktně odmítla doprovodná usnesení k deklaraci a také zdůraznila, že se v deklaraci nesmí objevit jakákoli schvalovací formule, která by mohla vyzdvihnout části textu. Tímto usnesením se strana distancovala od kroku, který učinil její předseda.²⁸ Jak lze vysvětlit Klausův krok? Klaus zřejmě usiloval o dřívější záměr ODS a sice, aby česko-německá deklarace získala co nejširší podporu Poslanecké sněmovny. Tuto domněnku potvrdil i tehdejší místopředseda sněmovny Jiří Honajzer (ODS), který tisku sdělil, že Klaus na stranickém grémiu sdělil, že získal text, který pouze rozšiřoval uvozovací větu, kterou přijal Bundestag.²⁹ Klaus tímto krokem chtěl vytvořit kompromis s nejsilnější opoziční stranou. Po stranickém grémiu byl Klaus nucen ustoupit a novinářům sdělil, že *jeho předchozí návrh převýšilo stanovisko poslaneckého klubu*.³⁰

Pro tuto práci je ovšem důležité, že v ODS došlo k závažné roztržce mezi jejím předsedou a stranickým vedením. Tuto skutečnost potvrzují i tehdejší poslanci za ODS. Milena Kolářová deníku rovnost například sdělila, že se jednalo o vůbec

26 *Krok šéfa ODS překvapil nejen koalici, ale i jeho vlastní stranu.* Mladá fronta Dnes, 11.2.1997, Anopress, 4.11. 1997

27 Tamtéž

28 *Václav Klaus v pondělí asi přestřelil, ostrou kritiku sklídl i ve vlastní straně.* Zemské noviny, 11. 2.1997, Anopress, 5. 11. 1997

29 Tamtéž

30 *Poslanci ODS "napravili" Klausovi hlavu.* Svobodné slovo, 12. 2.1997, Anopress, 5. 11. 2010

první závažnou událost, která rozdělovala stranu a jejího předsedu.³¹ Podobně hovořil i poslanec Robert Kolář: “ *Nové je to potud, že předtím jsme všechno diskutovali dopředu a pak podle toho předseda jednal, zatímco nyní byl klub postaven před hotovou věc. Klaus něco dojednal, aniž měl k tomu mandát klubu nebo výkonné rady* “. ³² Závažnost situace demonstrovaly i tehdejší vyjádření některých regionálních stranických organizací. Klause například kritizoval předseda poslaneckého klubu ústecké ODS Ivan Dostál, který jednoznačně schválil kroky vedení k doprovodné deklaraci. Zároveň zdůraznil nezpochybnitelnou roli strany, kterou nemůže předseda takhle přehlížet. Podle něj bylo nesmyslné, aby předseda prosazoval něco s čím strana nesouhlasí. ³³ Podobná kritika se ozývala i například z ostravské ODS, konkrétně od jejího předsedy Zdeňka Kořistky, který také vyčítal předsedovi, že jednal za situace, kdy od strany neměl mandát. ³⁴

Tento Klausův krok ovšem uvedl stranu do situace, kdy se myšlenka společného postupu při jednání o deklaraci ukázala jako lichá, což ostatně potvrzuje další průběh vnitrostranického dění při debatě o deklaraci.

Neklidnou vnitrostranickou atmosféru demonstrovalo jednání poslance Michaela Lobkowicze. Ten totiž i přes rozhodnutí stranického grémia jednal se zástupci ČSSD o možném kompromisu vztahujícímu se k česko-německé deklaraci. ³⁵ Tento moment je zavádějící, neboť opět nebylo poslancem ODS respektováno rozhodnutí stranického vedení. Jednání Lobkowicze příkladně ilustruje nejednotnost nejsilnější vládní strany. Samozřejmě, že ODS již dříve nebyla ve všech krocích jednotná. Nicméně zde je třeba vzít v potaz důležitost česko-německé deklarace. Při jednání o takovémto dokumentu by strana měla najít společná stanoviska a hlavně se jimi následně řídit. Toto Lobkowiczovo jednání, které bylo v rozporu se stranickým usnesením ještě více zesílilo odpor části ODS k možnému

31 *Premiérovovo gesto ODS neocenila*. Rovnost, 12.2.1997, Anopress, 5. 11. 2010

32 Tamtéž

33 *Pro kritiku Klause i Dostál ÚSTÍ N. L.* Ústecký deník, 19. 2. 1997, Anopress, 5. 11. 2010

34 *Podle ostravské ODS šlápl Václav Klaus třikrát vedle*. Severočeské noviny, 18. 2.1997, Anopress, 5. 11. 2010

35 *Mezi poslanci nejsilnější strany vznikly kvůli jednání o uvozující větě spory*. Mladá fronta Dnes, 15.2.1997, Anopress, 5. 11. 2010

kompromisu se sociálními demokraty.³⁶ Mezi zásadní odpůrce kompromisu patřili mj. Jan Ruml a Jindřich Vodička.

15. února se mělo rozhodovat v Poslanecké sněmovně o přijetí deklarace. Nejsilnější vládní strana překvapila Poslaneckou sněmovnu, když stáhla před konečným hlasováním svůj návrh k usnesení a přistoupila na návrh ČSSD, která požadovala, aby byla k deklaraci připojena uvozovací věta.³⁷ V. Klaus spolu s M. Zemanem posléze tento krok obhajovali tvrzením, že šlo především o co nejširší přijetí v PS. Deklaraci tedy poslanci nakonec přijali. Nicméně ne všichni se s touto verzí stoprocentně ztotožnili. Zvláště patrné to bylo právě na Vodičkovi a Rumlovi. Klaus totiž rozhodnutí klubu strany oznámil až těsně před hlasováním o deklaraci. Ruml s Vodičkou Klause kritizovaly právě za další nekoordinovaný krok s vlastní stranou. Na tomto místě je třeba si také všimnout špatné komunikace uvnitř nejsilnější vládní strany. Jak může předseda strany učinit tak zásadní rozhodnutí těsně před hlasováním, aniž by o tom informoval část vedení strany? J. Rumla i J. Vodičku Klausův krok natolik překvapil, že hlasovali až pro samotnou deklaraci, ale nikoliv pro návrh, jež ČSSD učinila předtím, a který byl vlastně stejný jako schválené znění deklarace.³⁸ Pro kontext autorovi práce je důležité vzít v potaz skutečnost, že Klause kritizovaly právě J. Vodička s J. Rumlem, kteří na konci roku utvořili ve straně názorovou frakci. Jestliže se má práce soustředit na rok 1997 pak byla právě tato kritika velmi důležitá, neboť se jednalo o první větší neshodu mezi Klausem a Rumlem. Ruml své podpoření deklarace obhajoval tvrzením, že mu šlo především o jeho stranu, která má odpovědnost vůči světu.³⁹

36 Tamtéž

37 *Deklarace byla přijata jasnou většinou hlasů.* Mladá fronta Dnes, 15. 2. 1997, Anopress, 5. 11. 2010

38 Tamtéž

39 Tamtéž

2. Rozpory vládní koalice a ODS při personálních změnách vlády

2.1. Počáteční spory

Autor se v této kapitole hodlá věnovat sporům, které souvisely se změnami ve vládě. Proto musí začít již počátkem roku 1997, konkrétně únorem. V tomto čase vláda čelila stále sílící kritice z řad obyvatel. Autor analyzoval nejvíce problematické rezorty a proto je třeba se zaměřit na ministerstvo dopravy, které v té době vedl ministr Martin Říman (ODS) a na ministerstvo zdravotnictví, v jehož čele stál ministr Jan Stráský (ODS). Na počátku roku byl pod největší kritikou právě ministr Říman. Při studiu tisku z tohoto období autor došel k závěru, že situace v oblasti české železniční dopravy byla velmi kritická a ministr dopravy se právě kvůli tomu dostával do stále větších konfliktů s odboráři. Ti se kvůli stávajícímu stavu rozhodli vyvolat generální stávku. Říman kategoricky odmítal jakékoli ústupky za svých proklamovaných cílů v tomto rezortu a trval na své koncepci, přičemž dokonce prohlásil, že je připraven se vedení svého rezortu vzdát, jestliže by musel ustoupit.⁴⁰ Obdobný postoj nicméně panoval i na straně odborářů, kteří nakonec stávku vyhlásili. Stávka se tedy uskutečnila ve dnech 4. - 8. února. Pro autorovo téma je nicméně stávka důležitá z jiného hlediska a to kvůli jejímu řešení, které vyvolávalo uvnitř ODS napětí. Předseda V. Klaus, jako hlavní představitel nejsilnější vládní strany přenechal hlavní jednání s železničáři předsedovi KDU-ČSL J. Luxovi. Tento krok velmi zkritizovala část poslaneckého klubu ODS především z toho důvodu, že Klaus toto rozhodnutí učinil opět bez vědomí některých členů vedení strany, podobně jako v případě česko-německé deklarace.⁴¹ Zde je opět dobře čitelné, jak špatně fungovala komunikace uvnitř nejsilnější vládní strany. To ovšem nebylo jediné za co si Klaus vysloužil kritiku. Daleko závažnějším problémem se ukázal fakt, že Klaus svým vystoupením de facto oslabil pozici ministra Římana právě při jednání o ukončení stávky, když kritizoval Římanův postup při stávce.⁴² Důležité je však podotknout, že jako předseda vlády, která schválila určitá opatření, by měl tato stanoviska zastávat a nikoliv je zpochybňovat a tím pádem zeslabovat pozici ministra daného rezortu. Tento Klausův krok byl o to více závažnější, protože se jednalo o

40 Klaus: *Ustoupit v žádném případě nechceme*. Svobodné slovo. 5.2. 1997, Anopress, 9.11. 2010

41 *Předseda vlády během tří dnů třikrát šlápl vedle*. Mladá fronta Dnes. 13.2. 1997, Anopress, 9. 11. 2010

42 *Podle ostravské ODS Klaus šlápl třikrát vedle*. Severočeské noviny. 18. 2. 1997, Anopress, 9.11. 2010

ministra z jeho vlastní strany. Je třeba upozornit, že tato nejednotnost ODS v otázkách postavení jednotlivých ministrů bude ODS rozdělovat i v průběhu celého roku 1997.

Záležitost s ministerstvem dopravy ovšem neměla na stranu takový vliv jako problémy s ministerstvem zdravotnictví, v jehož čele stál bývalý ministr dopravy Jan Stráský. Je třeba zdůraznit, že ministerstvo zdravotnictví patří v ČR k jednomu z nejproblematictějších rezortů, na kterém se v průběhu vystřídala řada ministrů. Od začátku roku 1997 bylo jasné, že je ve zdravotnictví nutné učinit zásadní změny. Proto vláda pověřila ministra Stráského, aby vypracoval nový materiál, který by reformoval české zdravotnictví. Aby předseda Klaus ukázal důležitost s jakou strana k této problematice přistupuje, jmenoval místopředsedu ODS Miroslava Macka tajemníkem ministra Stráského. Macek měl spolu se Stráským hlavní slovo při reformě zdravotnictví.

Koncept reformy zdravotnictví předal Stráský vládě 19. března. Nicméně koncept reformy se ukázal být jádrem sporu uvnitř ODS. Pokud autor blíže sledoval odezvu jakou koncepcí uvnitř strany vyvolala, lze konstatovat, že se strana dělila do tří proudů, které měly svoji představu o reformě. První byl proud reprezentovaný předsedou Klausem, který podporoval reformu, při níž mělo dojít ke zřízení tzv. individuálních účtů. Nutno říci, že tato verze reformy měla ve straně nejvíce sympatizantů. Další proud ztělesňoval Miroslav Macek a jeho přívrženci, který naopak zdůrazňoval zbytečnost a nesmyslnost těchto účtů. Třetí názorovou variantu zastával Jan Stráský. Stráský sice nebyl 100% přesvědčen o variantě individuálních účtů jako nejlepším řešením, nicméně jejich aplikaci zásadně neodmítal.⁴³

Koncepcí, kterou vypracovali Macek spolu se Stráským byla jedním z dalších zdrojů neshod v nejsilnější vládní straně. Zásadní věc, kterou předseda Klaus této koncepcí vytýkal se týkala skutečnosti, že nevycházela z toho, co ODS slibovala svým voličům ve svém volebním programu.⁴⁴ S Klausovou kritikou souhlasila většina vedení poslaneckého klubu a dokonce eventuálně hrozilo, že nakonec nedojde k její realizaci. Fakt, že Stráského a Mackova koncepcí odporovala zcela premiérově představě vedlo k tomu, že se jejich vzájemné vztahy značně ochladily. Tuto

43 PŠEJA, P.: c. d., s. 74.

44 *Spory o zdravotnictví vyhrcoují vztahy v ODS. Mladá fronta Dnes*. 27.3. 1997, Anopress, 9. 11. 2010

skutečnost nejlépe ilustruje následná Klausova kritika směrem k ministroví zdravotnictví za to, že jej dostatečně neinformuje o situaci uvnitř svého rezortu.⁴⁵ Navíc, a to je pro autorovo téma velmi důležité, došlo poprvé k roztržce mezi místopředsedou M. Mackem a předsedou V. Klausem. Ačkoli byly vnitrostranické spory uvnitř ODS zřejmé, Klaus se snažil celou situaci bagatelizovat a trval na jednotě své strany. Patrné to je zejména z jeho vyjádření z 27. března, kdy ODS svolala tiskovou konferenci. Klaus zde prohlásil, že se jedná o běžnou odbornou vnitrostranickou diskuzi a že strana pečlivě hledá vhodný koncept reformy. To, že situace uvnitř ODS nevypadala dobře nicméně demonstruje již zmiňovaná Klausova kritika adresovaná ministru Stráskému. Tyto komplikace zpomalovaly přijetí reformy, což navíc dávalo opoziční ČSSD do rukou argumenty, které samozřejmě k neklidné vnitrostranické atmosféře ODS ještě přispívaly. I pozice ministra Stráského se postupně stávala stále více nejistou, neboť již nedisponoval tak silnou podporou předsedy strany jako dříve, o čemž svědčí stále sílící hlasy volající po jeho odstoupení, které se mimochodem objevily již v měsíci únoru, kdy ovšem byla tato možnost ještě zavrhnuta.

Napjatou situaci lze demonstrovat i díky nadcházející stranické schůzi ODS v Třebíči. Kvůli nejednotnosti ODS v otázce reformy zdravotnictví musela strana najít východisko k společné akci a právě k tomu měla sloužit setkání poslanců a senátorů za ODS konané na Vysočině. Stráský spolu s Mackem detailně vysvětlovali význam reformy zdravotnictví a hájili svou koncepci. O tom jak důležité bylo toto setkání lze usuzovat také z toho, kdo se setkání účastnil. Na třebíčské setkání se dostavila i ta část vedení ODS včetně předsedy Klause, která s koncepcí reformy ministra Stráského nesouhlasila.

Pro tuto kapitolu je nesmírně důležitou událostí setkání Výkonné rady ODS v Karlových Varech konané 21. dubna. Důležitá je pro to, že ODS zde poprvé veřejně přiznala odpovědnost za chyby provedené během transformace.⁴⁶ Tato skutečnost, že ODS přiznala odpovědnost za chyby, které se staly, nebyla zcela náhodná. Je třeba si v neposlední řadě všimnout veřejných průzkumů z přelomu března a dubna. Tento průzkum nedopadl pro ODS a vládní koalici zvláště dobře. Podle těchto průzkumů bylo více než 40 % občanů nespokojeno s tržní ekonomikou a ba co víc

45 Tamtéž

46 *Výkonná rada ODS si je vědoma míry odpovědnosti za vývoj v ČR*. ČT1, 21. 4. 1997, Anopress, 10.11. 2010

hlavně se samotným vývojem demokracie v ČR.⁴⁷ Tento trend uvnitř české společnosti měl logicky velký vliv na samotnou vládu a ODS, neboť se jednalo o nejsilnější vládní stranu, která spravovala nejvíce ministerstev. Proto došlo nyní k přiznání chyb.

Naději na zlepšení image ODS v očích veřejnosti viděli její představitelé právě v tzv. balíčkovém opatření. V tuto chvíli ale ODS ještě nehovořila o nutnosti personálních změn ve vládě. Patrné je to především z komentáře předsedy poslaneckého klubu ODS Milana Uhdeho, který prozradil, že pokud by strana souhlasila s nějakou změnou stávající vlády pak by se jednalo o racionální rekonstrukci vlády, při níž by vůbec nedošlo k personálním změnám. Tato tzv. racionální rekonstrukce vlády spočívala dle vyjádření předsedy Klause ve změně kompetencí jednotlivých ministerstev, popř. zvýšení určitých kompetencí určitému ministerstvu na úkor jiného příbuzného ministerstva. Co se týče samotného balíčku vláda jej přijala již o pár dní dříve, konkrétně 16. dubna. Pokud se autor snaží najít hlavní cíle balíčku pak se jednalo zejména o definitivní ukončení transformačního procesu. Tvůrci balíčkových opatření se snažili především o nápravu institucionálních bariér a o korekci struktury vlastnických práv.⁴⁸ Samotný balíček však v sobě skrýval řadu komplikací, které v budoucnu budou vládu rozdělovat. Zásadním problémem totiž byla podobně jako v případě konceptu reformy zdravotnictví naprostá odlišnost od volebního programu ODS z roku 1996.⁴⁹ Tím logicky muselo docházet i k názorovým kolizím uvnitř ODS, neboť někteří členové ve vedení strany nechtěli ustoupit ze svého dřívějšího hospodářského programu. Další kritika, která ze strany do vedení přicházela se týkala i jeho kontinuity s dosavadní hospodářskou politikou. Když se autor na balíček zaměřil blíže, zjistil, že se jednalo o naprostý odklon od dosavadní vládní politiky, což zabraňovalo jakékoli kontinuitě s dřívějším hospodářským programem.⁵⁰

Je také třeba zdůraznit, že varianta racionální obměny vlády rozhodně situaci uvnitř ODS nevylepšila, spíše naopak. Opět se zde projevil konflikt Klaus versus Ruml. Jan Ruml byl zásadně proti jakémukoli přerozdělení kompetencí jednotlivých ministerstev. Když autor sledoval tuto záležitost blíže, zjistil, že se i v tomto případě

47 *Krise důvěry*. Týden, 20. 4. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

48 LOUŽEK, David: *ODS a její hospodářský program*. In: BALÍK, Stanislav: *Občanská demokratická strana a česká politika*. Brno 2006, s. 152.

49 Tamtéž, s. 152.

50 HAMPL, Mojmír – MLYNÁŘ, Vladimír: *Místo balíčku uzlíček*. Respekt, 7, 1997, č. 17, s. 2.

projevila špatná komunikace uvnitř stranického vedení, neboť s Rumlem návrh na přerozdělení kompetencí nikdo předem nekonzultoval a navíc jej předseda vyjádřil v době, kdy byl ministr vnitra na služební cestě.⁵¹

Pokud však autor analyzuje dosavadní průběh uvnitř vlády a nejsilnější vládní strany zjišťuje, že otázky spojené s personálními změnami vlády rozdělovaly především samotnou ODS, avšak ve vládě zatím nedocházelo k závažnějším roztržkám vycházejících z dané problematiky. Fakt, že koaliční strany začaly ODS kritizovat za její postupy při snaze o reformu vlády, vyplynul především z průzkumu veřejného mínění. Je třeba zdůraznit, že i po vyhlášení balíčkových opatření nedocházelo ke zlepšení výsledků vlády v očích obyvatel, což vedlo menší koaliční strany k závěru, že proklamované změny nejsou dostatečné a je třeba provést razantnější opatření včetně personálních změn ve vládě. Když autor analyzoval výsledky daného průzkumu společnosti CVVM došel k závěru, že největší ztrátu utrpěla opět ODS na rozdíl od obou menších koaličních stran, které žádný větší pád svých preferencí nezaznamenaly, některé naopak posílily, konkrétně ODA.⁵² Právě na zisku ODA a menší ztrátě KDU-ČSL lze demonstrovat snahu těchto stran vymezovat se vůči svému největšímu koaličnímu partnerovi. Tím, že Klausova strana ztrácela čím dál více podporu obyvatel, získávala druhá pravicová strana ODA, jejíž představitelé pochopili, že chtějí-li získat vyšší procento preferencí, musí poukazovat na problematičnost některých kroků ODS.⁵³ Tuto snahu menších koaličních stran nejlépe ilustruje neshoda vládní koalice na klíčových tématech, jako například na územně - správní členění ČR, kde ODA i KDU-ČSL ODS kritizovaly za to, že dosud nejsilnější strana se nebyla schopna dohodnout na určité koncepci, která by získala širší vnitrostranickou podporu. Na tomto místě je třeba připomenout, že otázka územně – správního členění vládní koalici rozdělovala i v předchozím vládním období.

2.2. Spory ve vládní koalici

Jak již autor zmínil v předchozí kapitole vnitrokoaliční vztahy se začaly zhoršovat od března roku 1997 a vrcholily v květnu stejného roku. KDU-ČSL nejsilnější vládní straně vyčítala, že balíčková opatření nebyla doprovázena

51 *Ruml proti rozdělení MV*. Severočeské noviny – příloha. 24. 4. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

52 *Factum: Klausova strana ztrácí dech*. Telegraf, 10. 5. 1997, Anopress, 10.11. 2010

53 Tamtéž

personálními změnami vlády. Její argumentace spočívala především v tvrzení, že v samotných balíčcích veřejnost nespátkovala tak zásadní reformy, které by mohly napravit reputaci vládní koalice.⁵⁴ V tomto případě musí dát autor lidové straně za pravdu, neboť v dalších průzkumech po schválení balíčků není vidět růst preferencí vládní koalice. Právě měsíc květen představuje značný posun v názoru na vládní změny mezi představiteli ODS. V. Klaus tehdy totiž připustil, že by mohlo dojít k výměně určitých rezortů mezi koaličními partnery.⁵⁵ Pokud se však autor zaměřil na prohlášení jednotlivých stran zjistil, že strany se nebyly schopny shodnout počátkem května na podobě těchto změn. V. Klaus například souhlasil s personálními změnami, ale odmítal jakoukoli změnu koaliční smlouvy.⁵⁶ Naproti tomu předseda ODA Michael Žantovský se domníval, že vládní změny by se měly dotýkat i samotného kompetenčního zákona vlády. Již z toho je patrné, že vládní strany se nedokázaly shodnout ani na formě změn. Chce-li autor demonstrovat závažnost sporů v otázce rekonstrukce vlády na budoucí činnost koalice je třeba se zaměřit na konkrétní ministry. V tomto období se nejvíce dostával pod palbu kritiky především již zmiňovaný ministr zdravotnictví J. Stráský a zvláště pak ministr financí Ivan Kočárník.

Ministr zdravotnictví čelil kritice již dříve, jak ostatně autor uvedl v předchozí části kapitoly, ale nyní byl spolu s Kočárníkem pod největší palbou kritiky i v rámci koalice a navíc opoziční strana ČSSD Stráského otevřeně vyzvala k odstoupení z funkce. To ovšem samo o sobě není záležitostí vnitrokoaličních vztahů. Problém tkvěl jinde. Když autor analyzoval kritiku Stráského od ČSSD zjistil, že ČSSD nekritizovala ministra Stráského jako osobnost, ale kritizovala především koncepci zdravotnictví ODS, a co je pro autorovu práci nejdůležitější, že ČSSD, konkrétně Vladimír Špidla v televizní debatě, kam byl pozván spolu s předsedou J. Luxem, požadoval, aby ODS přenechala rezort zdravotnictví právě KDU-ČSL. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že předseda J. Lux tuto variantu neodmítal a kritizoval Stráského taktéž jako Špidla.⁵⁷ Proti této kritice se Stráský samozřejmě ohradil a

54 *Hádky o rekonstrukci vlády pokračují*. Zemské noviny, 5. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 1997

55 Tamtéž

56 Tamtéž

57 *Lidovci a sociální demokraté požadují hlavy ministrů ODS*. Mladá fronta Dnes, 5. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

zdůraznil nesmyslnost své rezignace v době, kdy on měl jako tvůrce reformy zastávat právě reformní politiku v oblasti zdravotnictví.⁵⁸

Ministerstvo zdravotnictví ovšem koalici nerozdělovalo tak vážně, jak tomu bylo v případě ministra I. Kočárníka. Jelikož ČR v této době čelila ekonomickým nesnázím logicky byl první na ráně právě ministr financí. Kritika ministra Kočárníka měla však vzestupnou tendenci, jak lze usoudit ze stále častějších kritik jeho postupů na ministerstvu. Když se autor blíže zaobíral Kočárníkovou osobou zjistil, že kritika na jeho osobu zesilovala zvláště v měsíci březnu, kdy Kočárník oznámil na schůzi vlády zvýšení schodku rozpočtu. Jeho odůvodnění tohoto kroku někteří poslanci vládní koalice odsoudili, neboť ministerstvo dle Kočárníka špatně odhadlo rychlost ekonomického růstu ČR, přičemž schodek jasně ukazoval, že v této době probíhalo spíše zpomalení ekonomického růstu.⁵⁹ Podobně jako u ministra Stráského tehdy KDU-ČSL kritizovala Kočárníkova opatření a prohlašovala svoji nespokojenost s hospodářskou politikou ministerstva financí. Pokud autor hledal další významné Kočárníkovi kritiky z řad koalice pak se jednalo o některé politiky z řad ODA, např. Ivan Mašek, který v ODA představoval jednoho z hlavních kritiků vládní politiky. Kočárníkovi vyčítal posilování státního vlivu v ekonomice. ODA prosazovala spíš volnější ruku trhu a naopak zeslabení státního vlivu v ekonomické sféře.⁶⁰ Další vliv, který Kočárníkovi zeslaboval jeho pozici byl spor s Českou národní bankou, která ministra kritizovala za právě již zmiňované zpomalení ekonomického růstu, přičemž Kočárník se těchto sporů veřejně přímo neúčastnil, což logicky omezovalo prostor pro obhajobu jeho kroků.⁶¹

Podobně jako ministr Strásky se Kočárník dočkal největší vlny kritiky až na začátku května, což demonstruje opět další televizní debata s J. Luxem, kdy Lux opět připomněl, že vládní balíček měly doprovázet i personální změny kabinetu a zároveň dodal, že kdyby KDU-ČSL spravovala ministerstvo financí tak by změnu na tomto postu učinila již dávno.⁶² V této době Kočárník ještě disponoval značnou podporou své strany a demisi kategoricky odmítl. Své rozhodnutí obhajoval nutností

58 SELICHAROVÁ, Marta: *Jan Stráský: Má demise závidí na politickém rozhodnutí*. ČT1, 5. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

59 *Schodek rozpočtu se zvýšil na 7,9 miliardy*. Zemské noviny, 26. 3. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

60 *Ani oběť, ani zločinec*. Týden, 5.5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

61 Tamtéž

62 *Lidovci a sociální demokraté požadují hlavy ministrů ODS*. Mladá fronta Dnes, 5. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

dokončit ekonomické reformy obsažené ve vládním balíčku.⁶³ To, že měl ve straně podporu, dokumentuje jeho vyjádření pro Českou televizi z 12. 5., kdy Kočárník řekl, že cítí podporu své strany při realizaci úsporných balíčků. Nicméně je třeba také zmínit, že již v tomto pořadu připustil, že jeho postavení v rámci vládní koalice je mnohem složitější.⁶⁴ Kočárník zde také potvrdil, že největší kritice čelí hlavně v řadách ODA, konkrétně od poslance Ivana Maška.⁶⁵ Pokud jde o ODA, tak nejmenší vládní strana v těchto dnech procházela vývojem, který velmi ovlivňoval koaliční vztahy. Již v dubnu 1997 vznikla ve straně tzv. pravá frakce mezi jejíž hlavní představitele patřil i mj. již zmiňovaný poslanec Ivan Mašek.⁶⁶ Samotný vznik pravé frakce měl daleko významnější dopad na vnitrostranické dění uvnitř ODA než na celou koalici. Co je však pro tuto práci důležité je její ustavující prohlášení známé jako krize důvěry. To už mělo negativní dopad na vnitrokoaliční vztahy. Proč? Tímto prohlášením totiž pravá frakce nepřímo vyzvala premiéra V. Klause a ministra I. Kočárníka k demisi.⁶⁷ Právě na tomto místě lze demonstrovat stabilní Kočárníkovu pozici, neboť dle prohlášení vedení ODS je zřejmé, že strana stála ještě jednoznačně za Kočárníkem a odmítala jakékoli spekulace o Kočárníkově odvolání. Typickým příkladem může být například prohlášení místopředsedy poslaneckého klubu ODS Jiřího Honajzera, který hájil Kočárníkovu pozici a spíše kritizoval ODA za její přílišný zájem o ministerstva, které spadají do kompetence ODS. Co je také důležité na této kritice je hlavně její načasování, neboť tato doba se ukázala jako klíčová, kdy celá koalice měla být jednotná, hlavně kvůli realizaci balíčkových opatření a tato kritika rozhodně nepřispívala k posílení soudržnosti vládní koalice.

Kočárníková pozice ovšem nebyla stabilní na dlouho. Co přispělo ke změně tohoto postoje? Když autor analyzoval tehdejší události, zjistil, že klíčovým se opět stal průzkum veřejného mínění, konkrétně průzkum, který vyšel 13. května. Pro ODS to znamenalo velkou výzvu, neboť preference nejsilnější vládní stranu klesly až na 18

63 SELICHAROVÁ, Marta: *Jan Stráský: Má demise závidí na politickém rozhodnutí* ČT1, 5. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

64 *Ministr financí pocítuje podporu své strany.* ČT1, 12. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

65 Tamtéž

66 PŠEJA, Pavel – MAREŠ, Miroslav: *Občanská demokratická aliance.* In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1938 – 2004.* Brno 2005, s. 1542.

67 *Poslanci nemají jednotný názor na odvolání Klause a ministrů.* Plzeňský deník, 7. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

%, což byl výsledek srovnatelný s dobou vzniku ODS. Naopak posílila nejsilnější opoziční strana ČSSD, která dosáhla pro ni zatím nejúspěšnějšího výsledku 25 %.⁶⁸

Předseda Klaus sice novinářům sdělil, že výsledky průzkumu je nutno brát s rezervou, nicméně skutečnost, že preference ODS měly za poslední 3 měsíce sestupný charakter, což potvrzují již zmiňované průzkumy nemohl nikoho ve vedení ODS nechat chladným a navíc jak autor ukáže v další části dokonce způsobovaly krizi uvnitř strany.

2.3. Rozpory uvnitř ODS

Pokles preferencí vyvolal v řadách ODS paniku. Předpovědi, že samotný balíček zajistí vládě a hlavně ODS ztracenou popularitu se ukázaly být jako nerealistické. Vážnou vnitrostranickou krizi demonstrují i výroky některých představitelů strany. Pro autorovu práci jsou důležité především tato jména: Jan Ruml, Hana Marvanová a Jan Klas. Den po zveřejnění výsledků průzkumu ministr vnitra J. Ruml otevřeně přiznal, že největší chybu vidí v tom, že vládní balíček nedoprovázely i personální změny vlády.⁶⁹ Z toho lze usoudit, že strana rozhodně nebyla tak jednotná jak se ji snažil prezentovat předseda Klaus. U ministra Rumla můžeme podobný spor s vedením strany vidět i dříve a sice v době, kdy ODS souhlasila pouze s tzv. racionální rekonstrukcí vlády, o níž autor psal v předchozí části práce. Důležité je, že Ruml odmítal Klausovu koncepci a již v té době se tedy mezi oběma politiky začal vytvářet názorový spor o tom, jak by strana měla postupovat při ztrátě voličské přízně. V této době to ale ještě vypadalo na běžný vnitrostranický spor, kdy Ruml pouze nesouhlasil s formou změny kompetencí vlády. Situace ovšem byla mnohem závažnější. Ruml totiž de facto vyjádřil nesouhlas s dosavadní politikou ODS v této oblasti, ačkoli podle dřívějších vyjádření předsedy Klause byl postup jednotný. Rumlova kritika ovšem neskončila pouze u nutnosti personální obměny vlády. Vyjádřil také možnost vytvoření nové frakce uvnitř ODS.⁷⁰ Tento moment je zvláště důležitý, neboť je to vůbec poprvé co jeden z čelních představitelů ODS vydal straně takovýto signál. Podobný názor vyjádřila i poslankyně

68 Václav Klaus k poklesu preferencí ODS. ČT1, 14. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

69 ČERVENKA, František: *Jan Ruml připustil vznik frakce v ODS*. ČT1, 14. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 1997

70 Tamtéž

Hana Marvanová, která zdůrazňovala vytvoření stranické frakce, která by trvala na důsledném plnění závěrů posledního kongresu strany. Tento kongres se konal konkrétně v prosinci roku 1996.⁷¹ Z jejího vyjádření je patrné, že ona sama pochybovala o plnění těchto závěrů. Kongres měl totiž za hlavní cíl zlepšit chod strany a hlavně komunikaci uvnitř strany. Zde autor musí připomenout, že v práci již několikrát zmiňoval případy, kdy bylo jasně zřejmé, že právě komunikace byla příčinou nesvárů uvnitř ODS. Marvanová dále připomněla, že vedení strany tehdy slíbilo, nutnost přijetí odpovědnosti za chyby, které udělala při realizaci své dřívější politiky. A právě při této příležitosti Marvanová upozornila na ministra Kočárníka, když prohlásila, že jen fakt, že Kočárník setrvává i nadále ve své funkci tuto snahu o napravení chyb zpochybňuje.⁷² Podobně jako J. Ruml a H. Marvanová na průzkum reagoval i poslanec Jan Klas, který také v televizi podpořil Rumlovu myšlenku vzniku nové frakce ve straně. Špatnou vnitrostranickou atmosféru demonstruje i skutečnost, že J. Klas s J. Rumlem a H. Marvanovou vyjádřily i myšlenku konání mimořádného stranického kongresu.⁷³ Autor si nevybral tyto příklady poslanců náhodně. Pokud se jedná o poslankyni Marvanovou a ministra Rumla, pak je třeba uvést, že se jedná právě o ty členy ODS, kteří stranu na konci roku opustili. Právě proto jsou tyto jejich příspěvky do stranické diskuze důležité, neboť lze sledovat kontinuitu jejich postojů k dosavadnímu vedení strany v čele s V. Klausem. Vážnost situace dosvědčují i prohlášení některých regionálních sdružení, např. středočeská organizace vedená zmiňovaným Janem Klasem požadovala svolání mimořádného kongresu strany.⁷⁴ Další alarmujícím signálem, který ukazoval vnitrostranické nesnáze byla skutečnost, že poslanci ODS nyní reálně uvažovali o změnách vlády ještě před prázdninami. Když autor sledoval vyjádření členů vedení strany, zjistil, že původně ODS chtěla ministry vyměnit až na podzim. O podzimu se ve straně hovořilo jako o reálné možnosti a to proto, že v té době by mohly být znát první výsledky balíčkových opatření, o čemž byla přesvědčena značná část nejsilnější vládní strany. Nicméně po zveřejnění výsledků průzkumů v ODS sílilo přesvědčení, že změny musí být učiněny v co možná nejbližší době. To ostatně potvrzuje i stále sílící názor o nutnosti svolání

71 H. Marvanová: *Pojmenovat chyby a osobní odpovědnost*. ČT1, 14. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

72 Tamtéž

73 ČERVENKA, František: *Jan Klas podporuje vznik frakce v ODS i mimořádný kongres*. ČT1, 15. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

74 Tamtéž

stranického kongresu a také například i prohlášení místopředsedy Ivana Pilipa, který už připustil i variantu dřívějších změn ve vládě než na podzim⁷⁵.

Pro budoucí vývoj ODS je však z toho období důležitější jiná věc. V této době se totiž v kuloárech strany hovořilo i o protiklausovské frakci, což ostatně deníku Svobodné slovo potvrdil i předseda poslaneckého klubu Milan Uhde. Uhde zdůrazňoval nutnost úspěchu balíčků, který by straně v případě jeho úspěchu mohl vrátit dříve ztracenou popularitu. Pokud však autor sledoval výroky předsedy Klause z tohoto období (květen), je patrné, že předseda ODS se snažil výsledky průzkumu opět zlehčovat, což některým členům vadilo a proto zde byla vyjádřena možnost vytvoření takové frakce.⁷⁶ Charakteristické pro tuto dobu bylo stále opakované jméno J. Zieleniece jako Klausova nástupce. O rozporech mezi Klausem a ministrem zahraničních věcí autor již psal v souvislosti s koncepcí tzv. dlouhodobého programu a v souvislosti a co je pro práci velmi důležité v souvislosti s jeho kritikou Klausova způsobu vedení strany a jeho odmítání plurality názorů uvnitř strany, jelikož Klaus byl zastáncem názorové jednoty uvnitř strany.

O možnosti změny předsedy strany začaly hovořit i členové menších koaličních stran např. Vladimír Dlouhý. Zdůrazňoval především, aby si představitelé ODS uměli připustit i jiného předsedu, který by straně přinesl novou inspiraci.⁷⁷ Když autor sledoval vnitrostranické dění po tomto výroku ministra Dlouhého všiml si také rozdělení ODS do dvou táborů. V prvním táboře byli příznivci dosavadního předsedy Klause, mezi které patřil mj. i ministr financí Ivan Kočárník a ministr dopravy Říman. Do druhého tábora, který požadoval změny ve straně se dá zařadit vedle ostatních i již zmiňovaná trojice Ruml, Marvanová a Klas. Dle autora byl hlavním problémem Klausových přívrženců jejich neakceptování možnosti vzniku názorové frakce uvnitř strany. O tom ostatně svědčí i výrok ministra Kočárníka a Římana, kdy oba shodně potvrdili, že existence názorové frakce je pouze v člancích novinářů jednotlivých deníků⁷⁸. Právě zde byl základ budoucích problémů ODS. Rozdílnost názorů členů ODS v otázce obměny vlády byla v této době více než zřejmá, a to, že část vedení neakceptovala vnitrostranické rozdíly, které posléze přešly ve stranickou krizi, ji

75 Šokovaná ODS volá po radikální změně. Telegraf, 16. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

76 Poslanci ODS připouštějí výměnu Klause Zieleniecem. Svobodné slovo, 16. 5. 1997, Anopress, 10. 11. 2010

77 V. Tlustý: Většina členů ODS je přesvědčena o nutnosti reformy strany. ČT1, 16. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

78 Říman: Pan Ruml je frakce sám o sobě. ČT1, 16. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

pouze umocňovalo. Názorová frakce kolem J. Rumla posléze zřejmě usoudila, že její názory nejsou ve straně akceptovány, což logicky vztahy ve straně muselo ještě přiosřit.

Autor se zatím převážně zabýval vnitrostranickými problémy ODS, nicméně již v této době se začaly zhoršovat i vztahy mezi koaličními partnery. Typickým projevem nekoordinovanosti kroků vládní koalice byl krok ministra Dlouhého z ODA. Autor zde uvede právě tento příklad z toho důvodu, že je pro toto období a vládní koalici typický a nejlépe vystihuje situaci uvnitř vládní koalice. Ministr Dlouhý totiž navrhl, aby složila demisi celá vláda, v čemž spatřoval jediné východisko jak napravit reputaci této vlády. Nicméně se ukázalo, že své návrhy nekonzultoval ani s vedením své strany a ani s ostatní koaličními partnery, což vyvolalo velkou nelibost ODS i KDU–ČSL, jak je ostatně patrné z výroků J. Luxe a V. Klause. Zde je třeba si všimnout i konfliktu mezi ODA a KDU–ČSL, které doposud jednotně vystupovaly spíše proti ODS. Velmi kriticky hodnotil výrok ministra Dlouhého předseda KDU–ČSL J. Lux, který dokonce vyzval premiéra Klause, aby Dlouhého odvolal z ministerské funkce.⁷⁹

2.4. Personální změny Klausovy vlády

V druhé půli května už zřejmě nikdo z vládní koalice nepochyboval o nutnosti vládních změn. Důvody, které k tomuto stavu věci dopomohly, autor vysvětlil v předchozí části práce. Nyní se tedy už poslanci nezabývali otázkou zda vyměnit či nevyměnit ministry, ale šlo už spíše o to, koho se dané změny budou týkat a nutno dodat, že vládní jednání na toto téma byla provázena častými neshodami mezi koaličními stranami a dokonce i mezi samotnou ODS.

Složitost vyjednávání již zpočátku dobře vykazují i výroky některých ministrů, z nichž je jasně patrné, že oni sami ze začátku nevěděli, zda při rekonstrukci vlády dojde nebo nedojde ke změně počtu rezortů.⁸⁰ Ministři za ODS J. Stráský a I. Pilip prohlásili, že počet ministerstev zřejmě zůstane konstantní. Nicméně na 100 % si nebyl jist ani jeden z nich, k čemuž do značné míry přispěly i již dříve zmíněné průzkumy veřejného mínění. Jak autor vysvětloval v předchozí části, ačkoli ODS ztrácela preference, samotná koalice by stále dle průzkumů získala většinu, z čehož

⁷⁹ Šokovaná ODS volá po radikální změně. Telegraf, 16. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

⁸⁰ Ministři ODS: počet rezortů se po rekonstrukci vlády určitě nezmění. ČT1, 20. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

logicky vyplývá, že došlo k posílení obou menších koaličních stran. A právě toto posilování pozic KDU-ČSL a ODA dodávalo stranám daleko větší sebevědomí při jednání o vládních změnách. To lze dobře demonstrovat i na Luxově výroku, kdy J. Lux otevřeně prohlásil, že takzvaná zlatá léta ODS jsou již minulostí a ODS by měla tento fakt akceptovat.⁸¹ Zde je patrné, proč u menších koaličních partnerů probíhala diskuze o tom, zda-li by mělo v rámci koalice dojít ke změně počtu rezortů ve prospěch té či oné strany.

Jako důležité pro budoucí změny ve vládě se ukázalo jednání grémia ODS z 20. května, kdy vedení ODS definitivně potvrdilo realizaci personálních změn vlády. Situace se uvnitř strany na chvíli zklidnila, o čemž svědčí i definitivní zavrnutí návrhu na konání předčasného kongresu strany.⁸² Kongres se nekonal, neboť ve straně nezískal tak silnou podporu jak si část strany, prosazující tento návrh představovala. Na potvrzení tohoto faktu autor opět využil prohlášení poslanců ODS, kteří potvrdili, že na grémiu tento návrh nezískal výraznější podporu.⁸³ První větší spor uvnitř vládní koalice se rozhořel při navrhování počtu ministrů, kteří by měli být vyměněni. ODS navrhovala, aby ona sama vyměnila dva ministry a KDU – ČSL spolu s ODA jednoho ministra. Zde však bylo ono jádro sporu. Josef Lux totiž odmítal možnost odvolání nějakého lidoveckého ministra. KDU - ČSL totiž již na počátku května vyměnila svého ministra pro místní rozvoj Jaromíra Schneidera za Tomáše Kvapila. Ona změna proběhla konkrétně 12. Května.⁸⁴ ODS nicméně trvala na variantě, při níž by každá strana učinila mezi svými ministry jisté obměny. Dalším ministrem, který měl podat demisi, byl již zmiňovaný ministr průmyslu a obchodu Vladimír Dlouhý. Co se týče ODA, tak ODS zamýšlela dostat do vlády jejího předsedu M. Žantovského.⁸⁵ Další spekulace se týkaly ministra zdravotnictví J. Stráského a samozřejmě i ministra financí I. Kočárníka. V Kočárníkově případě, jak se v průběhu jednání ukázalo tak jednoznačná shoda nepanovala, ačkoliv již dříve (jak autor již uvedl) menší koaliční strany požadovali Kočárníkovu rezignaci. Nicméně o jeho pozici se rozhodovalo především uvnitř ODS. Spory se projevíly hlavně ve vedení strany. Pokud autor blíže analyzoval postoje členů vedení k ministru financí,

81 *Klaus svůj stín nedpkáže a asi ani nechce překročit*. Severočeské noviny – příloha, 19. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

82 *Mimořádný kongres nemá uvnitř ODS podporu*. Práce, 20. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 1997

83 Tamtéž

84 *Vláda zřejmě vymění čtyři ministry*. Zemské noviny, 21. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 1997

85 *ODS vymění čtyři ministry*. Telegraf, 21. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 1997

tak se zde opět ODS rozdělila do dvou skupin. První, byla vedená předsedou V. Klausem, která trvala na Kočárníkovi setrvání v jeho funkci a druhá skupina, tvořená zbytkem vedení strany, která považovala Kočárníkovo setrvání v úřadě za nepřijatelné. Zvláště velmi kriticky se ozýval místopředseda M. Macek. Macek spolu s ostatními členy vedení strany argumentovali, že jakákoli obměna ministrů ODS by postrádala smysl pokud by při ekonomických reformách zůstal v čele ministerstva financí člověk, který je v očích veřejnosti nejvíce spojován s ekonomickým propadem ČR.⁸⁶ Ministru Kočárníkovi věnoval doposud autor v práci hodně prostoru, nicméně zde je třeba také vzít v potaz skutečnost, že podle průzkumů veřejného mínění získal Kočárník ze všech ministrů od občanů nejhorší hodnocení.⁸⁷ Pokud jde o postoj V. Klause, tak předseda ODS vnímal Kočárníka jako jakýsi symbol celé ekonomické transformace, za kterou měla největší odpovědnost právě ODS. Je také třeba připomenout, že ekonomické názory obou politiků byly velmi podobné i co se týče realizace transformačního procesu. Právě Kočárník spolu se svým týmem na ministerstvu financí vytvářel řadu ekonomických opatření, které s transformací úzce souvisely. Je také třeba mít na paměti, že v těchto dnech Kočárník otevřeně přiznal, že je připraven se své funkce vzdát v případě, že nepocítí důvěru své strany, ačkoli před pár dny tvrdil, že ve své straně cítí velkou podporu. Je dobré všimnout si změny postojů vedení ODS, které bylo sledem událostí nuceno měnit svá stanoviska.

Jestliže se autor zabývá postojem vedení ODS k proklamovaným vládním změnám, nesmí ve své práci opomenout setkání Výkonné rady ODS v Senohradech z 23. května. Na tomto setkání strana totiž definitivně rozhodla o odchodu ministra Kočárníka, ministra Dlouhého a také o odchodu ministra vnitra J. Rumla. Samotný výsledek není tak důležitý jako jeho průběh. Ten totiž opět prokazuje, že informace, které ODS poskytla veřejnosti o své připravenosti učinit jakákoli nutná opatření pro zlepšení chodu vlády nebyly zcela pravdivé. V Senohradech se členové ODS zpočátku nemohli shodnout na tom, kdo bude vyměněn a kdo nikoliv.⁸⁸ Autor se také snaží poukázat na skutečnost, že ačkoliv se původně hovořilo o výměně J. Stráského, tak nakonec se tato proklamovaná změna vlády neuskutečnila a na místo toho se ODS shodla na odchodu ministra J. Rumla. To samo o sobě mělo v

86 *Spor o kočárníka brzdí i další změny ve vládě*. Mladá fronta Dnes, 23. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

87 Tamtéž

88 *Kočárník, Ruml a Dlouhý odcházejí z vlády*. Zemské noviny, 26. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

budoucnu dohru, neboť ministerstvo vnitra se ukázalo také jako jeden z problematických rezortů, na němž se vládní strany nemohly shodnout. KDU–ČSL učinila ODS nabídku na výměnu rezortu zdravotnictví za rezort kultury.⁸⁹ Toto rozhodnutí lze interpretovat dvěma způsoby. Pokud lze brát v potaz apel prezidenta Václava Havla na co nejrychlejší zklidnění vládní situace, pak lze toto gesto chápat jako pomocnou ruku nejsilnější vládní straně, která již na tomto postu do té doby vystřídala čtyři ministry. Tuto variantu ochotně tisku prezentoval předseda KDU–ČSL J. Lux. Druhou možností může také být prostá snaha o získání prestižnějšího ministerstva, což ministerstvo zdravotnictví, i přes složitosti, kterými procházelo, rozhodně bylo. Autor připomíná již dřívější souhlas J. Luxe s kritikou V. Špidly, který vyjádřil názor ČSSD, že by ODS měla rezort zdravotnictví přenechat právě lidovcům. Ještě před setkáním Výkonné rady poslanci ODS přijímali návrh KDU–ČSL s rozpaky, o čemž svědčí i výrok tiskové mluvčí ODS Jany Petrové, která před médii vyjádřila pochybnosti řady členů ODS nad tímto případným krokem.⁹⁰ Po skončení jednání Výkonné rady tento názor ostatně potvrdil i předseda V. Klaus, kdy tuto variantu vyloučil.⁹¹ ODS naopak znovu vyrukovala s myšlenkou, aby se do vlády dostal předseda ODA M. Žantovský a dokonce mu nabídla rezort zdravotnictví. Tato nabídka ovšem nebyla natolik závažná. Daleko závažnější se ukázala nabídka ODS, aby Žantovský převzal rezort obrany místo Miroslava Výborného z KDU–ČSL. Zde je třeba hledat další ohnisko konfliktu uvnitř vládní koalice, neboť J. Lux již dříve jasně deklaroval, že KDU–ČSL o ministerstvo obrany rozhodně nehodlá přijít. I přes vědomí tohoto stanoviska lidové strany Klaus tuto nabídku Žantovskému učinil. Lux na toto Klausovo jednání ostře zareagoval v pořadu Sedm čili sedm dní (26. května), kdy označil způsoby jednání ODS za nepřijatelné a zároveň vyjádřil i zklamání vůči ODS nad odmítnutím nabídky od jeho strany v otázce rezortu zdravotnictví⁹².

Pokud autor považuje změny ve vládě za klíčové pro budoucí koaliční soudržnost, tak na tomto příkladu je zcela jasně patrné jaké vztahy uvnitř koalice panovaly, jakým způsobem se vedla jednání o případných vládních změnách a hlavně to ukazuje, jak moc byla slabá důvěra mezi koaličními partnery. Jako další

89 *Lidovci jsou ochotni převzít od ODS rezort zdravotnictví*. Mladá fronta Dnes, 24. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

90 Tamtéž

91 Tamtéž

92 *Luxovi a Žantovskému se nelíbí styl ODS, odchod Jana Rumla je překvapil*. Svobodné slovo, 26. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

problematický aspekt může být i otázka nástupců po odstupujících ministrech. V případě ministerstva financí, průmyslu a obchodu měly strany připraveny nové nástupce. Na ministerstvo financí měl jít dosavadní ministr školství a místopředseda ODS Ivan Pilip a jeho dřívější post by tak spravoval Jiří Gruša. Po dlouhých peripetiích uvnitř ODA nakonec našla nástupce Vladimíra Dlouhého v osobě Karla Kühnla. Daleko složitější jednání probíhalo při otázce nového ministra vnitra. Jan Ruml, který o své rezignaci hovořil již dříve podporoval Petra Nečase, který do této doby předsedal Výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny.⁹³ Podle vyjádření vedení strany byla ODS ve věci nominace Nečase jednotná a počítalo se s ním na tento post. Zlom však nastal poté, co Nečas oznámil odmítnutí této nabídky. Nečas své jmenování odmítnul 30. května. Vedení ODS nepočítalo s touto variantou a dostala se do velice svízelné situace, jelikož strana nebyla schopna najít jiného vhodného kandidáta na tento post. Pokud autor sledoval Nečasovy komentáře k této situaci, zjistil, že za Nečasovým rozhodnutím nestála nějaká chladná kalkulace, ale že se jednalo o rodinné důvody.⁹⁴ I tato komplikace ukazuje problémy uvnitř nejsilnější vládní strany, neboť ODS nebyla schopna nalézt za poměrně dlouhou dobu společnou řeč při výběru kandidátů a dokázala se shodnout pouze na jednom, což se jí nyní stalo osudným. Ostatně celé řešení problému vystihuje atmosféru i ve vládní koalici. Jestliže ODS dříve mnohokrát prohlašovala, že bude usilovat o co nejefektivnější restrukturalizaci vlády, aby tak zajistila stabilitu ČR nyní se opět potvrzovala planost těchto slov, neboť bylo patrné, že opět rozhodovaly stranické rozmršky, protože ODS například ani nechtěla uvažovat o možném přenechání rezortu jiné koaliční straně. Celou situaci nakonec vyřešil až samotný prezident, který 3. června přijal demisi pouze ministra I. Kočárníka a ministra V. Dlouhého. V případě ministra Rumla prezident Havel jeho demisi nepřijal.

Problémy v otázce Rumlova nástupce ODS řešila ještě dlouho po těchto jarních peripetiích. Situace byla pouze odsunuta do pozadí, nikoliv vyřešena, o čemž ostatně znovu hovořil Ruml v měsíci září. Ruml tehdy jasně deklaroval, že vládu definitivně hodlá opustit do konce roku, přičemž jednoznačně odmítal variantu, že by se vedení ODS opět nedokázalo shodnout na jeho nástupci⁹⁵. Po tomto Rumlově

93 *Tři ministři už z vlády odcházejí, šachy o křesla pokračují i nadále.* Hospodářské noviny, 26. 5. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

94 Tamtéž

95 *J. Ruml potvrdil, že hodlá odejít z ministerské funkce.* ČT1, 27. 9. 1997, Anopress, 11. 11. 2010

vyjádření se ve straně opět rozvířila diskuze o změnách ve vládě. Jestliže blíže autor analyzoval jednání grémia ODS z 14. října, zjistil, že strana se stále nebyla schopna shodnout na jednom kandidátovi, ba naopak se zde objevilo několik variant jak stávající problémy s ministerstvem vnitra řešit.⁹⁶ Nutno podotknout, že tyto návrhy se zde neobjevily poprvé, ale v kuloárech ODS se o nich spekovalo ještě před jednáním stranického grémia. Jednou z možností byla varianta, při níž by funkci ministra vnitra převzal ministr práce a sociálních věcí Jindřich Vodička. Tato varianta ovšem nezískala na grémiu podporu. Zvláště kriticky se vyjadřoval poslanecký klub.⁹⁷ Reakci poslaneckého klubu lze vysvětlit snahou o nalezení nových tváří, které by vládě mohli přinést nový impuls. Zde se ovšem objevil další problém. Jestliže autor sledoval zprávy týkající se průběhu grémia, zjistil, že návrhů nových tváří se objevilo více a ve straně na tyto kandidáty nepanovala jednoznačná shoda. Z toho lze usoudit, že i tato varianta nebyla zatím příliš reálná, i přesto, že se v kuloárech nejvíce zmiňovalo jméno poslance Ludvíka Rösche. Další varianta vzešla z nejužšího vedení strany. V principu se mělo jednat o rošádu vládních postů mezi koaličními partnery, konkrétně se jednalo o výměnu rezortu vnitra za rezort obrany. Tato varianta nicméně neměla podporu KDU–ČSL⁹⁸, která argumentovala, že se již dříve o podobnou rošádu pokoušela sama. Tehdy se ovšem jednalo o jiné rezorty, konkrétně o zdravotnictví a kulturu. Ministerstvo obrany však bylo v lidové straně považováno za klíčové, o čemž svědčí i negativní ohlasy uvnitř strany na učiněnou nabídku. ODS se opět ocitla na začátku a ve straně se atmosféra dala vystihnout jedním slovem bezradnost!. To lze doložit i skutečností, že i ministr J. Stráský chtěl svůj rezort předat do správy KDU–ČSL, aby k výměně rezortů došlo.⁹⁹ Po negativní odezvě lidové strany se obě strany dostaly opět do konfliktu. J. Lux totiž několik dní poté obvinil ODS z toho, že se snaží zbavovat odpovědnosti a že nadřazuje stranické záležitosti nad zájmy vládní koalice.¹⁰⁰ Tato kritika se vztahovala k jednání mezi premiérem Klausem a ministrem Výborným, kdy Klaus odmítnul vyslat z ODS na ministertvo obrany svého náměstka. Klaus argumentoval, že se česká armáda netěší

96 *Politické grémium ODS nenašlo Rumlova nástupce*. ČT1, 14. 10. 1997, Anopress, 12. 11. 2010

97 *Vodička na Rumlovo místo je již jen jednou z možností*. Českobudějovické listy, 14.10. 1997, Anopress, 12. 11. 2010

98 *Lidovci odmítli výměnu vládních křesel s ODS*. Mladá fronta Dnes, 15.10.1997, Anopress, 12. 11. 2010

99 Tamtéž

100 *Grémium ODS jednalo o postoji KDU – ČSL*. Zemské noviny, 21.10. 1997, Anopress, 12. 11. 2010

dobrému mínění u české a dokonce i u zahraniční veřejnosti¹⁰¹. Tato vyhrocená situace je typickým příkladem jak personální změny vlády zhoršily vztahy uvnitř vládní koalice. O spojitosti s navrhovanou vládní rošádou ze strany ODS svědčí i fakt, že ODS svolala stranické grémium, na kterém vedení ODS jednalo především o postojích KDU–ČSL. Dalším významným momentem v této záležitosti bylo Klausovo vyjádření ve zpravodajské relaci „21“ , kdy Klaus odpověděl na dotaz moderátora, zda-li má ministr Výborný Klausovu plnou důvěru, že o termínu plná důvěra se on sám nikdy nezmínil.¹⁰² Problémy s ministerstvem obrany byly nicméně zřejmé již na počátku léta. Tomuto tématu se ovšem bude autor věnovat v následující části práce, kde se autor pokusí přiblížit, jakým způsobem ovlivnily personální změny další chod vlády a jednotu ODS. Na post ministra vnitra byl nakonec jmenován dřívější ministr práce a sociálních věcí J. Vodička. Zásadní je ovšem datum jeho jmenování, a sice 8. listopadu, tedy téměř půl roku po Rumlově avizování své rezignace. Tato prodleva jen demonstruje jak těžce nacházelo vedení ODS kompromis v takto zásadních otázkách. Na post ministra práce a sociálních věcí posléze nastoupil Stanislav Volák. Na závěr kapitoly autor přidává přehled personálních vládních změn a také přehled základních opatření obou úsporných balíčků.

Přehled vládních změn během roku 1997¹⁰³:

M. vnitra: Jindřich Vodička (8. 11. 1997) → Jan Ruml (4. 7. 1996 - 7. 11. 1997)

M. financí: Ivan Pilip (2. 6. 1997) → Ivan Kočárník (4. 7. 1996 - 2. 6. 1997)

M. školství: Jiří Gruša (2. 6.1997) → Ivan Pilip (4. 7. 1996 – 2. 6. 1997)

M. zahr. věcí: Jaroslav Šedivý (8. 11. 1997) → J. Zieleniec (4. 7. 1996 – 23. 10. 1997¹⁰⁴)

M. práce a sociálních věcí: Stanislav Volák (8. 11. 1997) → J. Vodička (4. 7. 1996 – 8. 11. 1997)

M. průmyslu a obchodu: Karel Kühnl (2. 6.1997) → Vladimír Dlouhý (4.7. 1996 – 2. 6. 1997)

101 Klaus tvrdě kritizuje ministerstvo obrany, Lux obviňuje ODS z "politické malosti. Svobodné slovo, 21.10.1997, Anopress, 12. 11. 2010

102Tamtéž

103 <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-2/prehled-ministru-24632/>, Úřad vlády ČR, 13. 11. 2010

104 O Zielencově odchodu bude auotr pojednávat v další kapitole neboť tato událost je silně spjata s podzimní událostmi uvnitř ODS

M. spravedlnosti: Vlasta Parkanová (7. 1. 1997) → Jan Kalvoda (4. 7. 1996 - 7. 1. 1997)

M. pro místní rozvoj: Tomáš Kvapil (12. 5. 1997) → Jaromír Schneider (4. 7. 1996 – 2. 5. 1997)

Ekonomické balíčky:

1. Korekce hospodářské politiky a další transformační politiky (přijato 16. dubna 1997)¹⁰⁵

- a) zmrazení růstu mezd ve veřejném sektoru
- b) zavedení tzv. dovozních depozit
- c) snížení přírůstků platů ve státních podnicích
- d) snižování investičních akcí státu (např. omezení bytové výstavby)

2. Stabilizační a ozdravný program vládní koalice (přijato 28. května 1997)¹⁰⁶

- a) omezení dovozů financovaných z veřejných rozpočtů
- b) snížení objemu mezd v rozpočtové sféře
- c) posílení stability měny prostřednictvím devizových opatření ČNB
- d) snížení výdajů státního rozpočtu ve státní správě

3. Důsledky personálních změn na vnitrokoaliční vztahy a na vztahy uvnitř ODS

3.1. Problematická spolupráce koaliční partnerů

Jak autor předeslal již v předchozí kapitole personální změny vlády značně ovlivnily budoucí činnost vládní koalice a vnitrostranickou situaci uvnitř ODS. Pokud se autor zaměřil na koaliční vyjednávání o personálních změnách, vychází mu, že celá tato záležitost byla plná nejasností, vnitrokoaličních rozmíšek a útoků jednotlivých koaličních politiků proti té či oné vládní straně. Jednání ukázala, že koalice pozbyla dřívější jednotu a soudržnost a že jakákoli tvrzení o koaliční a vnitrostranické jednotě ODS zůstávaly pouze v prohlášeních politiků. Tyto problémy se logicky musely odrazit v další činnosti vládní koalice a největší vládní strany. Autor zmínil řadu kroků,

105 *Balíček je na světě, co bude dál s naší ekonomikou*. Svobodné slovo, 18. 4. 1997, Anopress, 13. 11. 2010

106 *Stabilizační a ozdravný program vládní koalice*. Mladá fronta Dnes, 29. 5. 1997, Anopress, 13. 11. 2010

kteří nejsilnější vládní stranu rozdělovaly, ať už se jednalo o ministra Kočárníka či o nástupce ministra vnitra Jana Rumla. Tyto neshody v ODS přetrvávaly i nadále a byly spojeny opět s personálními změnami ve vládě. Autor uvedl, že po velkých peripetiích se ministrem financí stal místopředseda ODS Ivan Pilip, nicméně toto byla až ta nejzazší varianta. V. Klaus totiž nejprve uvažoval, že by tento rezort měl spravovat místopředseda ODS J. Zieleniec. Na tomto místě je ovšem třeba podotknout, že tento krok V. Klaus s J. Zieleniecem opět nekonzultoval, což opět ukazuje na chybnou komunikaci uvnitř vedení ODS. Pokud autor analyzoval Zielenecova stanoviska z této doby je jasné, že místopředseda ODS naprosto odmítal tuto variantu, přičemž argumentoval, že ministerstvo financí je nejsložitější rezort a že spolu s místopředsednickým postem ve straně by tuto funkci nemohl vykonávat. Navíc vyjádřil znepokojení, že se tuto informaci dozvěděl z tisku a nikoli nejprve od předsedy vlády. Pro tuto práci je ovšem důležitější sledovat následky Klausova počínání. Jak autor již dříve uvedl vztah J. Zieleniece a V. Klause nebyl nikdy příliš dobrý. Zieleniec Klausovi často vyčítal jeho kroky při vedení ODS a toto Klausovo počínání jej pobouřilo do té míry, že 5. června jej dokonce obvinil, že vládě zatajil ekonomickou zprávu z mezinárodního měnového fondu, která ve straně vyvolala velkou diskuzi, což je zcela patrné z výroků stranických představitelů. Důležité je i to, že Zieleniec tímto obviněním podpořil i stanovisko předsedy J. Luxe, který s podobným tvrzením přišel o tři dny dříve.¹⁰⁷ Je třeba chápat Zielenecův krok i tak, že vyjádřil svoji nespokojenost nad dosavadní komunikací uvnitř stranického vedení, což jak autor potvrdil i v předchozí části práce byl problém pro ODS zcela zásadní. Na druhou stranu lze tento spor interpretovat jako problém, který vzešel i z dřívějšího antagonismu obou členů vedení ODS. Toto tvrzení ostatně potvrdil i předseda poslaneckého klubu M. Uhde.¹⁰⁸ Zielenecův krok ovšem sklidil vlnu kritiky a to především ze způsobu prezentace sporů, které proběhlo v médiích a nikoliv na stranickém grémium. Pro tuto práci je také důležitá i skutečnost, že v této době se v kuloárech ODS objevily spekulace o možném odchodu J. Zielenice z ODS a že zmiňovaná kritika měla být pouhou záminkou k jeho kroku. Při této příležitosti je dle autora dobré sledovat další pochybnosti o V. Klausovi coby leaderovi ODS. Podle vyjádření jednotlivých regionálních organizací, které autor analyzoval, měl Klaus sice stále silnou podporu např. moravské regiony stály jednoznačně za předsedou strany

107 *Zieleniec zahájil boj s Klausem i s celou ODS*. Telegraf, 5. 6. 1997, Anopress, 16. 11. 1997

108 Tamtéž

a Zielenecův krok zcela odsoudily.¹⁰⁹ V koalici byla situace mnohem kritičtější, neboť J. Lux taktéž vyzval předsedu Klause k rezignaci z funkce předsedy vlády. Zde zřejmě sehráli roli špatné ekonomické výsledky vlády a také nedávná roztržka při jmenování nového náměstka za ODS na ministerstvo obrany. Tím pádem se zde opět objevily problémy spojené s personálními obměnami vlády. V případě ODS to spíše demonstruje nejednotnost strany. Situaci uvnitř strany se snažili politici ODS opět bagatelizovat. Klaus se totiž spolu se Zielencem rozhodl ukončit své dosavadní spory, o čemž svědčí jejich prohlášení z 6. června.¹¹⁰ Na druhou stranu pokud se autor blíže zaměřil na Zielencova stanoviska, zjistil, že jeho kritika byla také založena na způsobu vedení práce s ekonomickými balíčky, což ostatně potvrdil i M. Uhde. Zde je patrné, že J. Zielenec svou kritikou na adresu předsedy strany vlastně vyjádřil znepokojení nad politikou, kterou ODS realizovala a to rozhodně nebylo v Zielencově případě žádné novum. V minulosti Klausovi mnohokrát vytýkal přílišný odklon od stranického hospodářského programu. V tuto chvíli může autor konstatovat, že v této době Zielenec ještě Klausovu dominantní pozici ve straně ohrozit nemohl, pro což hovoří stanoviska jednotlivých regionů vyjádření jednotlivých představitelů vedení strany. Je třeba si uvědomit, že řada členů ODS by Zieleniece na místě ministra financí uvítala ovšem tím, že tuto možnost kategoricky odmítl ve straně svou pozici oslabil, o čemž opět referují straničtí představitelé, konkrétně ministr zdravotnictví a místopředseda ODS J. Stráský.¹¹¹ Nicméně i přes Klausovu silnou pozici měl spor negativní důsledek. V ODS se totiž znovu obnovili spekulace zda-li je V. Klaus tím správným adeptem na post předsedy vlády. V tuto dobu totiž vládní koalice čekala na klíčové hlasování o její důvěře. Ve straně lze v této době již zcela zřetelně slyšet názory, že v případě neúspěchu vlády při hlasování by měl být nový kabinet sestaven již bez V. Klause. Charakteristické jsou i výroky představitelů některých regionů. Například v Hradci Králové předseda tamějšího sdružení ODS Vlastimil Novotný prohlásil: *“ I přes velké výhrady k premiéru Klausovi by měl dokončit právě on změny ve vládě a měla by se mu dát poslední šance, jestli je schopen něco udělat. Kdyby vláda při hlasování neobstála, tak by Klaus už sestavením nové vlády neměl být*

109 *Moravská sdružení stojí za premiérem Klausem.* Moravskoslezský den, 5. 6. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

110 *ODS udělala tečku za vnitrostranickými spory míní shodně Klaus i Zielenec.* Zemské noviny, 6. 6. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

111 *Zielenec zahájil boj s Klausem i s celou ODS.* Telegraf, 5. 6. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

pověřen“.¹¹² Podobné názory vyjadřovali i představitelé severočeské organizace (Jaroslav Kubera), příbramská organizace a mnoho dalších. Z těchto názorů je naprosto patrné, že i když měl Klaus od členů ODS podporu, tak nyní již tato podpora byla podmíněna úspěchem vlády, v opačném případě se politici z řad ODS vyjadřovali spíše pro změnu ve vedení strany. Zde je dobré si všimnout, že tato situace je diametrálně odlišná od dřívějšího období, kdy Klaus ve straně na svoji osobu nenacházel příliš mnoho kritiky. Tento postoj jasně ukazuje jak změny ve vládě začaly ovlivňovat i postavení předsedy Klause, ale také jak ohrozily jednotu ODS.

Vztahy ve vládní koalici byly taktéž personálními změnami vlády negativně ovlivněny. Ačkoli se vládě podařilo 10. června vyhrát hlasování o důvěře vlády, koaliční spolupráce již byla v tomto období pouhou iluzí. To, že se poslanci vládních stran shodli na podpoře vlády je celkem logické, neboť v opačném případě by rekonstrukce vlády vyšla vniveč a kritika menších koaličních stran by se ukázala pouze jako záminka pro odchod z vlády, soudí autor. Svě tvrzení o nejednotnosti koalice autor demonstruje na neschopnosti koaličních stran dohodnout se na klíčových vládních opatřeních. Předseda senátorského klubu ODS například prohlásil, že ODS sice chce uspět se svým programem rekonstruované vlády na druhou stranu naznačil, že v případě neúspěchu se zřejmě ODS na další vládě podílet nebude.¹¹³ Toto prohlášení opět obnovilo spory uvnitř vládní koalice. Předseda J. Lux totiž vyjádřil znepokojení nad postojem ODS, který označil za nezodpovědný, jelikož vládní program přece nemůže stát pouze na konkrétních osobnostech uvnitř jednotlivých stran. Autor je přesvědčen, že toto stále sílíci přesvědčení představitelů ODS zřejmě vycházelo z dalších negativních výsledků průzkumu veřejného mínění, o nichž se autor zmiňoval v předchozí kapitole. ODS se zřejmě domnívala, že v případě neúspěchu by už straně prospěl pouze odchod do opozice, kde by postupně strana nabrala síly do dalších voleb.

Dalším důkazem, který potvrzuje vzrůstající negativní atmosféru uvnitř vládní koalice je i výzva ODS menším koaličním stranám k nutnosti vzájemné spolupráce. Klaus tak reagoval především na neshodu koaličních stran při projednávání škrťů v sociální oblasti. ODS spolu s ODA prosazovali trvalé škrty v této oblasti, zatímco

112 *Kabinet bez Klause už není pro členy ODS tabu*. Mladá fronta Dnes, 9. 6. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

113 *Prohlášení ODS je nezodpovědné*. Práce, 20. 6. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

KDU-ČSL tuto variantu odmítala a trvala na svém návrhu, který počítal s krátkodobou účinností těchto škrťů. Zásadní dle autora ovšem bylo Luxovo prohlášení ve kterém zdůraznil, že pokud vláda neschválí variantu lidovců, je jeho stana ochotna vystoupit z vládní koalice.¹¹⁴ Tento krok lidovci neuskutečnili, nicméně tyto metody, kdy jedna strana ostentativně trvala na své variantě na úkor koaliční soudržnosti opět potvrzuje autorovo tvrzení o špatném vztahu mezi koaličními stranami. Pokud však autor sledoval jednotlivé neshody uvnitř vládní koalice, pak se nabízí také důležitý spor vládní koalice v již zmiňovaném rezortu obrany. V této době navíc byla dle autora situace uvnitř koalice ovlivněna i skutečností, že někteří představitelé KDU-ČSL vydávali do tisku prohlášení o možnosti budoucí spolupráce s ČSSD.¹¹⁵ Lidovci tuto variantu sice označili za poslední možné východisko, nicméně autor soudí, že prohlášení tohoto typu po rekonstrukci vlády a po získání důvěry vlády měla zcela nepochopitelné načasování a hlavně to opět demonstruje fakt, že pokud někdo hovořil o nutnosti lepší koaliční spolupráce, pak se jednalo pouze o slova, ale nikoli o činy. Typickou ukázkou vnitrokoaličních problémů je například privatizace Investiční a poštovní banky (IPB). Ministři ODS spolu s podporou některých ministrů ODA tuto privatizaci na vládním jednání odhlasovali, ačkoliv KDU-ČSL jasně deklarovala, že tato privatizace musí být nejdříve promyšlena a že by s tímto rozhodnutím měla vláda počkat. Vláda však i přes odpor lidovců tuto privatizaci odhlasovala a Lux posléze obvinil své koaliční partnery z nekalých praktik. Dle autora bylo v tomto případě zásadní problémem, že ODS zařadila bod privatizace při vládním hlasování až na poslední chvíli a někteří členové navíc ani neměli podklady k tomuto bodu.¹¹⁶ Dalším zásadním momentem se dle autora ukázalo hlasování o prodeji tanků T 72 do Alžírsko. Ministr obrany Výborný předložil vládě svůj návrh na prodej, kde však pro svůj návrh nezískal podporu. Na tomto příkladu se dá dobře ilustrovat i nejednotnost ODS, neboť například i jednotliví ministři za ODS hlasovali zcela odlišně. Pro návrh Výborného zvedl ruku předseda Klaus, ministr dopravy Říman, ministr financí Pilip a ministr školství Gruša. Pro návrh naopak nehlasovali ministr Stráský, Zieleniec, Ruml a ministr Vodička.¹¹⁷ Pokud se zaměříme na ty, kteří nehlasovali pro návrh, zjistíme, že se jednalo o ministry, kteří se s Klausem dostávali

114 *Občanská demokratická strana začíná zdůrazňovat nutnost spolupráce*. Svobodné slovo, 21. 6. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

115 *Lidovecká železnice*. Respekt, 1. 7. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

116 *Josef Lux tvrdě kritizoval praktiky koaličních partnerů*. Práce, 25. 7. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

117 *Klausa podtrhli ministři ODS*. Severočeské noviny, 26. 7. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

často do sporu. Co se vládní koalice týče, autor zjistil dle stranických prohlášení, že největším odpůrcem prodeje byla ODA. Předseda Žantovský argumentoval, že jeho ministři od nikoho neobdrželi patřičné argumenty, které by podporovaly prodej.¹¹⁸ Jako důležitý se ukázal i postoj samotného ministra obrany, který po odmítnutí svého návrhu dokonce uvažoval o tom, že podá demisi. Předseda J. Lux na toto zamítnutí reagoval velmi ostře, což je ostatně zřejmé z jeho prohlášení, kdy dokonce prohlásil, že jednou z příčin současné vládní krize je i působení Žantovského v čele ODA.¹¹⁹ Výborného záměr na rezignaci mu po setkání na Pražském hradě vymluvil prezident Havel. Díky těmto dvěma roztržkám se situace uvnitř koalice ještě zdramatizovala. J. Lux totiž se svoji kritikou šel ještě dále, když obvinil ministry a vedení ODS a ODA z porušování slibů daných parlamentu a z nátlakového jednání.¹²⁰ Autor ovšem považuje za nutné poznamenat, že to nebyly pouze lidovci, kteří kritizovali poměry v koalici. Pokud autor sledoval vývoj následující dní je jasné, že k Luxově kritice se přidal i předseda Žantovský, který odsoudil především průběh hlasování o privatizaci IPB, z čehož hlavně obvinil představitele ODS. Je více než zřejmé, že metody zvolené k schválení oné privatizace nebyly tou nejlepší variantou, která by měla podporovat koaliční spolupráci, jak dříve do tisku referoval premiér V. Klaus. Zároveň se zde autor snaží demonstrovat, že již dlouho dobu v koalici prakticky nefungovala vzájemná komunikace mezi koaličními stranami. Je třeba vzít v potaz skutečnost, že ačkoliv se jednalo zprvu o odborné záležitosti vlády, následující průběh představitelů menších koaličních stran hodnotili jako politickou krizi. Svědčí o tom i neuvážená prohlášení předsedy Luxe o vytvoření nové koalice ve vládní koalici (myšleno ODS+ ODA).¹²¹ Nicméně autor již zmínil, že na kritice spolupráce vládní koalice se podílel i M. Žantovský což znamená, že tato myšlenka Luxe byla iluzorní, což autorovi potvrzuje i další průběh roku 1997, kdy se náznaky takovéto koalice neobjevily. Navíc autor již dříve vysvětloval pozici ODA ve vládní koalici, která dle průzkumů získávala i voliče ODS, kteří se od nejsilnější vládní strany odvraceli a aby ODA upevnila svoji pozici musela se snažit také o vymezování vůči ODS. Tyto dvě neshody koaličních stran měli navíc dle autora další dohru, neboť několik dní po neúspěchu s prodejem tanků vyrukovali představitelé ODA a KDU-ČSL se spekulacemi, jestli by Václav Klaus měl i nadále setrvat ve funkci předsedy vlády. Tyto spekulace vyjádřil

118 Tamtéž

119 *Roztržka v koalici kvůli prodeji tanků*. Moravskoslezský den, 25. 7. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

120 *Josef Lux tvrdě kritizoval praktiky koaličních partnerů*. Práce, 25. 7. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

121 *Žantovský chce spolupracovat s lidovci*. Mladá fronta Dnes, 1. 8. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

místopředseda KDU-ČSL Jan Kasal a mluvčí ODA Petr Pávek.¹²² To jakýkoli pokus o sjednocení vládní koalice samozřejmě znemožňovalo, neboť ODS obratem reagovala na tyto spekulace prohlášením, že lidovci s ODA se pouze snaží vnášet rozmíšky do vládní koalice. Na Klausovu obhajobu M. Macek v ČT1 řekl, že předseda ODS má uvnitř strany velkou podporu. Autor však musí konstatovat, že pokud měly menší koaliční strany výhrady k premiérovi, pak své pochybnosti měli nejprve vyjádřit uvnitř vlády, kde by se eventuálně jednalo o dalším postupu, popřípadě o různých variantách další spolupráce, ale vyjadřovat se nejprve do médií rozhodně nebyl prospěšný krok k loajalitě koaličních stran. Podobnými peripetemi procházela koalice prakticky celé léto. O tom, že se komunikace uvnitř vládní koalice značně zhoršila, svědčí například způsob obsazení místa náměstka pro zahraniční vztahy ministerstva obrany. Ačkoliv měla ODS toto místo v rámci koaliční smlouvy vyhrazené pro sebe ministr obrany Výborný bez vědomí vedení ODS toto místo obsadil dosavadním šéfem sekce zahraničních vztahů Jaromírem Novotným.¹²³ Pokud autor sledoval reakce členů vedení ODS, zjistil, že členové ODS nebyli o této záležitosti vůbec informováni. Ivan Pilip pro MF Dnes ostatně potvrdil, že na 100 % o této změně nikdo z vedení ODS nevěděl.¹²⁴ Zásadní na tomto příkladu ovšem je, že zde vlastně došlo k porušení koaliční dohody. Dalším neúspěchem vládní koalice se ukázala její neschopnost dospět k jednotnému názoru v již zmiňovaných škrtech sociálních výdajů. Tuto záležitost sice koalice vyřešila na počátku září, ale otázkou ovšem dle autora zůstává jestli s kladným výsledkem pro soudržnost koalice. Autor soudí, že nikoliv, jelikož zvítězila varianta lidové strany o dočasných opatřeních v této oblasti na dobu jednoho roku.¹²⁵ Při sledování reakcí stranických představitelů ODS autor zjistil, že ve straně začalo převládat přesvědčení, že ODS je příliš ochotna ke kompromisům na úkor vlastního programu. Předseda poslaneckého klubu ODS Jiří Honajzer k tomu například řekl, že ODS rozhodně nesmí být rukojmím strany, která se svými osmi procenty hlasů bude plnit 90 procent svého programu.¹²⁶ Podobně reagoval i místopředseda ODS M. Macek, který ODS vyzval ke skoncování s těmito dle jeho slov vyděračskými metodami.¹²⁷ K napjatosti situace neblaze přispíval i přístup KDU-ČSL, která ODS během roku již několikrát pohrozila, že v případě

122 Macek: *Předseda Klaus má v ODS velkou podporu*. ČT1, 8. 8. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

123 *Výborný asi porušil koaliční dohodu*. Mladá fronta Dnes, 30. 8. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

124 Tamtéž

125 *ODS je roztrpčena chováním lidovců*. Mladá fronta Dnes, 12. 9. 1997, Anopress, 16. 11. 2010

126 Tamtéž

127 Tamtéž

neúspěchu svého návrhu odejde z koalice. Autor považuje za nutné na tomto místě říci, že koaliční dohoda jasně deklarovala, že u všech zásadních rozhodnutí a usnesení ve vládě i v parlamentu jsou dané věci přijímány pouze za předpokladu dohody všech koaličních poslanců, v opačném případě nebudou dané návrhy či usnesení uplatněny. Tuto klauzuli ostatně Luxovi připomínal i předseda ODA Žantovský.¹²⁸ Je však třeba objektivně dodat, že v dané situaci ani jedna z koaličních stran nesplňovala tuto klauzuli. ODS např. v případě privatizace IPB a ODA v případě již zmiňovaného prodeje tanků do Alžírsko. Pokud se autor ohlédne za dosavadním vývojem vztahů uvnitř vládní koalice, je jasné, že rozpad vlády visel ve vzduchu již v tomto období. Vládní strany si mezi sebou nebyly jisty svoji dřívější loajalitou, k čemuž navíc přispívala často předem nekonzultovaná prohlášení do tisku od představitelů koaličních stran, která umocňovala narůstající problémy. Pokud k dosavadním sporům vládní koalice autor navíc přidá i již zmíněné spory spojené s výměnou ministerstva vnitra za ministerstvo obrany je jasné, že situace se až do pádu vlády v listopadu nevyřešila. Strany zkrátka již nebyly schopny nalézt potřebný konsenzus a místo toho spíše stále vzrůstala vzájemná nedůvěra doprovázená výtkami jednotlivých stran z porušování koaliční dohody. Pokud autor popsal dosavadní problémy provázející jednání vládní koalice v roce 1997 je zřejmé, že personální změny vlády měly značný dopad na koaliční spolupráci. Počáteční neshody v otázkách nástupců inkriminovaných ministrů postupně přerostly ve velkou krizi, kdy strany nehodlaly ustoupit ze svých zásad. Autor může po analýze jednotlivých vládních krizí během roku 1997 konstatovat, že klíčovou roli také sehrála komunikace uvnitř koalice. Hlavní představitelé koaličních stran například při personálních změnách vlády často do tisku prezentovaly různé varianty možných nástupců, aniž by se tato věc projednávala na vládním zasedání. Z těchto prohlášení pak někteří politici logicky vyvozovali špatnou spolupráci vládních stran. Pokud se autor dále zaměřil na podzimní události, které jsou pro tuto práci nejdůležitější, zjistil, že klíčové události jsou nejvíce spojovány s ODS, nicméně toto období dokazuje, že vládní koalice nemohla v té sestavě jaká byla pokračovat nadále. Z prohlášení představitelů koaličních stran je patrné, že zejména vztah mezi ODS a KDU-ČSL, který byl již i tak na špatné úrovni, vyvrcholil prakticky k vzájemné antipatii. ODS lidovcům vyčítala jejich častý příklon k ČSSD. Nejkritičtější postoj opět zastával Jiří

128 Tamtéž

Honajzer, který na jednání ODS dokonce navrhoval, aby strana lidovcům neustupovala i za tu cenu, že by to znamenalo konec stávající koalice.¹²⁹ Naopak předseda J. Lux obviňoval ODS, že se snaží těmito výroky zbavit odpovědnosti a snaží se najít záminku k odchodu z koalice.¹³⁰ Tato prohlášení a také řada jiných s podobným vyzněním převažovaly v komunikaci uvnitř vládní koalice namísto toho, aby vláda realizovala politiku úsporných balíčků.

3.2. Situace v ODS

Jak autor již dříve zmiňoval, vedení ODS se dostávalo pod palbu kritiky svých členů kvůli častým ústupkům ze svého programu. Pokud autor sledoval vnitrostranické dění po rekonstrukci vlády dospěl k názoru, že i přes inkriminované změny se vnitrostranická situace v ODS nevyvíjela dobře. I když vedení ODS tvrdilo, že předseda Klaus má ve straně stabilní podporu, všem bylo jasné, že je třeba, aby ODS změnila svoji image a styl dosavadní politiky. Atmosféru uvnitř strany navíc negativně ovlivňovaly červencové průzkumy veřejného mínění, kde autor po jejich analýze zjistil, že ODS stále zaostávala za ČSSD a to zhruba o sedm procent.¹³¹ Autor z těchto výsledků soudí, že rekonstrukce vlády popularitu ODS nevrátila a navíc se nyní ukázalo, že ti kritici, kteří tvrdili, že změny měly přijít s vládními balíčky, aby lidé tato opatření vnímali jako důsledné opatření měli zřejmě pravdu. O to více se vedení ODS dostávalo pod palbu kritiky. Navíc se opět projevila nejednota vedení ODS z čehož autor soudí díky rozdílným stanoviskům členů vedení. Např. místopředseda M. Macek do tisku vyjádřil názor, že i kdyby se ODS a vládní koalici podařilo realizovat politiku úsporných balíčků, ODS by příští volby zřejmě prohrála.¹³² Zároveň v tomto rozhovoru Macek připustil špatnou komunikaci ODS s veřejností. Tímto svým názorem ale Macek de facto vyjádřil kritiku práce dosavadního vedení ODS. Že tento názor už v ODS nebyl ojedinělý následně potvrdil i poslanec Jan Klas, který dlouhodobě kritizoval kroky Klause a užšího vedení strany a zdůraznil, že by uvnitř ODS měly nastat personální změny a to dokonce i v nejužším vedení. Dodal, že uvnitř ODS je řada kvalitních osobností, které by mohly vylepšit image ODS¹³³. Autor již dříve upozornil, že ačkoli Klaus disponoval podporou své strany, byla tato

129 *ODS nehodlá ustupovat lidovcům*. Moravskoslezský den, 13. 9. 1997, Anopress, 18. 11. 2010

130 *Lux tvrdí, že z koalice chce dezertovat ODS, ne lidovci*. Telegraf, 15. 9. 1997, Anopress, 18. 11. 2010

131 *Stem: Propad volebních preferencí ODS a nárůst oblíbenosti opoziční ČSSD pokračoval i v červenci*. ČT1, 15. 7. 1997, Anopress, 18. 11. 2010

132 *Miroslav Macek: ODS příští volby zřejmě prohraje*. Týden, 12. 8. 1997, Anopress, 18. 11. 2010

133 *Prohraje ODS volby?*. Rovnost, 13. 8. 1997, Anopress, 18. 11. 2010

podpora závislá i na úspěších vlády a zlepšení situace uvnitř ODS. Pokud autor připomene zmiňované rozdíly vládní koalice, tak je zcela jasné, že se práce koalice nezlepšila a tím pádem ani nemohlo dojít ke zlepšení pozice ODS v očích veřejnosti. Klaus navíc v těchto dnech vydal prohlášení, že rozhodně neuvažuje o nějaké restrukturalizaci ve vedení ODS¹³⁴. Kritika na práci vedení ovšem neustávala, spíše naopak a to do té míry, že se ve straně začaly objevovat i hlasy, které připustily i možnost, že změny ve vedení by se mohly týkat i předsedy Klause. Tento názor vyjádřil poslanec Michal Lobkowicz. K Lobkowiczově stanovisku se přidala i členka pražské organizace a poslankyně Hana Marvanová, která již dříve nešetřila kritikou na adresu vedení a také zdůraznila nutnost obměny stranického vedení. Dle autora je zajímavé sledovat kritiky dosavadního vedení, protože H Marvanová a poslanec M. Lobkowicz patřily k těm poslancům ODS, kteří po vyvrcholení krize uvnitř ODS vystoupili ze strany. Navíc je zde zcela zřetelná kontinuita jejich kritiky vedení ODS z jara. Kritika části členů vedení ODS byla dle autora v těchto dnech pochopitelná, jelikož plánované zlepšení akceschopnosti strany a vlády stále nepřicházelo a strana i nadále ztrácela v průzkumech veřejného mínění.

Jestliže se autor zaměřil na konci léta na vedení ODS, zjistil, že do popředí se stále více dostával místopředseda Macek. Mackovu roli v ODS v této době lze dle autora vnímat jako člena vedení, který se snažil o reformu strany, který se snažil stranu renovovat a navrátit ji zpět ztracenou popularitu. Již delší dobu Macek ve straně prohlašoval, že připraví materiál, ve kterém se bude snažit zhodnotit dosavadní neúspěchy ODS a najít řešení současné krize ODS. Tento proklamovaný dokument M. Macek představil 11 září a nesl název Krize důvěry. Materiál o rozsahu 15 stran měl za cíl analyzovat příčiny neúspěchu ODS. Autor rozhodně nemá ambice zde podrobně vypisovat obsah materiálu, nicméně je třeba alespoň stručně popsat obsah tohoto dokumentu. Macek ve své analýze především poukazyval na to, že ODS vyvolala u veřejnosti nepřiměřená očekávání, což bylo dle něj způsobeno neschopností ODS vysvětlit transformaci občanům. Dále poukazyval především na fakt, že ODS přistupovala postupem doby stále častěji na kompromisy v rámci koalice, což později uškodilo hlavně straně samotné. Jednou z dalších chyb Macek viděl zúžení transformace na ekonomiku, čímž se snažil vyjádřit, že vláda spolu s ODS v uplynulých letech vsadila hlavně na ekonomickou reformu, přičemž ostatním

134 V ODS se zatím o frakci hovořit nedá. Telegraf, 18. 8. 1997, Anopress, 18. 11. 2010

oblastem nevěnovala tolik pozornosti. Co se týče samotného ekonomického selhání, Macek ODS vyčítal nedokončení privatizace.¹³⁵

Autor konstatuje, že tento dokument nesplnil očekávání a nepřinesl mnoho nových informací. Pokud autor analyzoval Mackovu kritiku, usoudil, že celý dokument byl příliš obecný a hlavně prakticky nenabízel konkrétní řešení situace. Pro autorovo téma jsou nicméně důležitější reakce představitelů ODS než samotný dokument. Z reakcí vedení strany lze usoudit, že zásadním problémem celého dokumentu byl způsob jeho prezentace. Autor je toho názoru, že dokument by přinesl úplně jiné reakce, kdyby místopředseda M. Macek svůj dokument nejprve představil na plánovaném grémiu strany, které se mělo konat pouhý den po zveřejnění Mackova dokumentu. Právě způsob prezentace způsobil, že dokument získal od členů ODS spíše negativní hodnocení. Macek totiž dokument zveřejnil do novin ještě předtím než ho četli členové vedení ODS.¹³⁶ Autor v tomto momentu připomíná opět problém vnitrostranické komunikace. Navíc se kritika celého dokumentu týkala i samotného obsahu. Například místopředseda Stráský dokumentu vyčítal jeho povrchnost a obecnost. Autor se zcela ztotožňuje s tímto názorem, neboť místo řešení problému je autor dokumentu spíše pojmenovává. Navíc si autor pokládá zásadní otázku: pokud Mackovi šlo o ozdravení strany, proč tak učinil až nyní. I politolog Bohumil Doležal tehdy vyjádřil pochybnosti o načasování dokumentu a nejen on. Například poslankyně Jana Marcová připomněla, že Macek byl zvolen místopředsedou ODS již na kongresu v prosinci 1996. Dle závěru tohoto kongresu, autor soudí, že strana si zde dala za úkol především zlepšit image strany a napravit chyby. Otázkou tedy zůstává proč s dokumentem nepřišel již dříve. Na druhou stranu je třeba říci, že dokument měl i své příznivce mj. mezi ně patřil i místopředseda ODS J. Zieleniec, který prohlásil, že dokument sice vyvolá řadu politických debat, ale budou to takové debaty, které straně jediné prospějí¹³⁷. U Zieleniece není tento postoj překvapivý, neboť jak autor již dříve zmínil Zieleniec byl zastáncem vedení stranické debaty. Je dobré si všimnout i opět protichůdného postoje předsedy Klause, který dokument ostře odsoudil, což ostatně bylo patrné z jeho prohlášení. Autor se domnívá, že i při této příležitosti se projeví zcela odlišné pohledy na způsob vedení strany, což

135 *Dokument krize důvěry*. Anopress, 19. 11. 2010

136 *Mackovi v ODS vyčítají, jak svou analýzu zveřejnil*. Mladá fronta Dnes, 12. 9. 1997, Anopress, 19. 11. 2010

137 Tamtéž

ostatně ilustruje i již zmiňovaný postoj místopředsedy ODS. Autor může konstatovat, že jestliže měl dokument původně pomoci zlepšit situaci v ODS, měl spíše opačný účinek, neboť dokument ještě zvýraznil spory uvnitř strany. Mackův materiál vyvolal takovou bouři nevole, že dokonce předseda poslaneckého klubu Honajzer M. Macka před setkáním Výkonné rady ve Znojmě nepřímo vyzval k rezignaci. Honajzer prohlásil, že sice souhlasí s body uvedenými v dokumentu, na druhou stranu od nich nelze oddělit i tvůrce dokumentu, jelikož i Macek se podílel na ztrátě důvěry ODS¹³⁸. Autor soudí, že Honajzer narážel na Mackovy dřívější aféry. Vyvrcholení sporů mezi oběma politiky nastalo 13. září, kdy Honajzer na tiskové konferenci prohlásil, že by nemohl být členem ODS, kdyby v čele strany stáli lidé jako místopředseda Macek. Právě po této konferenci Honajzer Macka nepřímo vyzval k rezignaci. Jestliže autor bere v potaz předchozí události, které ovlivňovaly ODS pak je jasné, že tento dokument situaci pouze vyostřil, Macek totiž po Honajzerově výzvě oznámil, že svoji funkci dá k dispozici na příštím setkání Výkonné rady.¹³⁹

Macek se svými reformními názory zašel i dále jak autor soudí z jeho dalších návrhů. Macek sice na jednu stranu tvrdil, že v současnosti strana nemá tak schopného kandidáta, který by mohl eventuálně V. Klause nahradit v předsednické funkci strany. Na druhou stranu přišel s myšlenkou, že by v ODS mohl po určitou dobu vládnout jakýsi triumvirát a to do té doby než strana najde nástupce V. Klause. Je třeba zdůraznit, že se jednalo pouze o Mackovu vizi, která ve straně nezískala podporu, což autorovi potvrzují vyjádření členů vedení ODS. Pokud se autor zaměřil na dny po zveřejnění kritického materiálu, dospěl k závěru, že materiál způsobil rozruch i na regionální úrovni, neboť po zveřejnění dokumentu regiony začaly kritizovat vedení za neplnění programu strany. Patrné je to především ze setkání Výkonné rady ve Znojmě z 27. září. Mackův materiál zde vyvolal debatu o tom, jestli je vhodné, aby ve vedení strany působili lidé, kteří se věnují i jiným činnostem než těm stranickým¹⁴⁰. Autor připomíná, že například místopředsedové Stráský, Pilip a Zieleniec zároveň vykonávali funkci ministrů. Autor již v předchozí kapitole vysvětlil jak komplikovaná situace na těchto ministerstvech byla. Platí to zejména o ministerstvu financí a zdravotnictví, kdy bylo zapotřebí vykonat řadu reforem. Setkání Výkonné rady je důležité i z toho důvodu, že tuto kritiku přijal i předseda Klaus. Pokud autor sledoval

138 *Honajzer ostře proti Mackovi*. Severočeské noviny, 13. 9. 1997, Anopress, 19. 11. 2010

139 *Bud' já, nebo Macek, naznačuje Honajzer*. Mladá fronta Dnes, 13. 9. 1997, Anopress, 19. 11. 2010

140 *Macek prohrál, ale cítí se vítězem*. Mladá fronta dnes, 29. 9. 1997, Anopress, 19. 11. 2010

stav věcí uvnitř ODS je jasné, že tato kritika regionů byla zcela oprávněná, neboť strana se dostávala do stále závažnějších problémů, kterým se vedení muselo věnovat na plný úvazek. Napjatou situaci uvnitř nejsilnější vládní strany demonstruje i závěrečné usnesení Výkonné rady. Autor doslova cituje, „*nepodnikne-li užší grémium účinné kroky k tomu, aby ODS důsledně naplňovala svůj program, bude výkonná rada požadovat vyvození personální odpovědnosti*“.¹⁴¹ Není náhodou, že toto závěrečné usnesení bylo schváleno na popud ministra vnitra Jana Rumla. O Rumlově kritickém postoji k dosavadnímu vedení strany autor referoval v předchozí kapitole. Ovšem pokud autor zrekapituluje průběh jednání o změně ministra vnitra, o níž autor již také psal, je patrné, že se změny v ODS prosazovaly velmi těžce, ba co více vedení je málem neuskutečnilo. Když autor vezme v potaz skutečnost, že nástupce ministra Rumla Jindřich Vodička do funkce nastoupil až téměř po půl roce od avizovaných vládních změn, je nasnadě, že strana díky nejednotnosti nebyla schopna učinit proklamované změny. I po setkání Výkonné rady to bylo téměř dva měsíce než Vodička úřad začal vykonávat. Proto se autor domnívá, že kritika vedení se stále stupňovala. I zde je jedna z příčin, která posléze vedla k rozštěpení strany a sice neschopnost vedení sjednotit stranu a vypořádat se s vnitrostranickými problémy a právě budoucí názorová frakce v ODS bude na špatnou práci ODS často poukazovat.

Vedení ODS se situace postupem času vymykala kontrole. Autor soudí, že zcela zásadním momentem pro ODS byla rezignace J. Zieleniece z funkce místopředsedy ODS. Zieleniec na svoji funkci rezignoval 23. října. Dle jeho dřívějších vyjádření k vedení strany je zřejmé, že toto rozhodnutí nebylo náhodné. Jak autor již dříve předdeslal, J. Zieleniec byl dlouhodobým kritikem vedení strany a často se v této otázce dostával do konfliktu s V. Klausem, což opět potvrdil svým souhlasem s Mackovým dokumentem Krize důvěry. To, že toto rozhodnutí Zieleniec plánoval delší dobu potvrdil v ČT1 i V. Klaus, když řekl, že podobné náznaky od Zieleniece zaznamenal již dříve.¹⁴² Sám Zieleniec se ke své rezignaci vyjádřil takto: „*Důvodem pro tento krok je skutečnost, že ve velmi závažných případech byla moje možnost spolupodílet se na zásadních rozhodnutích podstatným způsobem omezována. V takovéto situaci je obtížné, abych nesl odpovědnost, která přísluší funkci místopředsedy strany, aniž bych měl příslušný podíl na rozhodovacím procesu. Při*

141 ODS nutně potřebuje generálku. Týden, 14. 10. 1997, Anopress, 19. 11. 2010

142 Většina politiků je demisí Zieleniece překvapena. ČT1, 23. 10. 1997, Anopress, 19. 11. 2010

*jmenování kandidáta ODS na funkci ministra vnitra byla zvolena taková politická a mediální procedura, jejímž výsledkem bylo zásadní omezení možnosti grémia strany ovlivnit úzkou skupinkou lidí předem dohodnutou kandidaturu. Jako místopředseda ODS a člen nejvyššího vedení strany jsem byl při zásadních rozhodnutích obcházen, nemohu za ně tedy nést politickou odpovědnost“.¹⁴³ Zde se dle autora opět projevila špatná komunikace uvnitř vedení strany, ovšem až nyní to mělo pro stranu tak závažný důsledek v podobě rezignace jednoho z členů vedení strany. Navíc i když v tomto případě jako vedlejší záležitost se zde projevily spory spojené s personálními změnami vlády podobné těm z jara. Autor tehdy jasně ukázal jakým způsobem byli navrhováni jednotliví kandidáti, nikoli po vzájemné domluvě uvnitř vedení, ale často prostřednictvím individuálních akcí některých jeho členů. To se týkalo speciálně předsedy Klause a právě i na něj byla Zieleniecova kritika ve vysvětlení své rezignace adresována, neboť je zcela zřejmé, že tou užší skupinkou lidí myslel mj. i předsedu strany. Navíc tento moment jasně signalizoval, že praktiky vedení se v ODS od jara nezměnily, ačkoliv jej Výkonná rada opakovaně vyzývala k nápravě. Dalším negativním důsledkem Zieleniecovi rezignace byla jednoznačně skutečnost, že z vedení odešel člověk, který patřil k zakladatelům strany a podílel se i na tvorbě její ideologické stránky, tudíž z vedení ODS odešel jeden z nejvýznamnějších členů strany. Jako další důvod pro svoji rezignaci uvedl Zieleniec i hospodářské poměry ODS, je ovšem důležité mít na paměti, že je uvedl až v druhé řadě. Autor tak soudí především z dřívější Zieleniecově kritiky, která se týkala pouze způsobu vedení strany o hospodářských poměrech Zieleniec nikdy výrazněji nehovořil. Pokud autor sledoval dění uvnitř ODS po Zieleniecově odchodu dospěl k závěru, že ODS se již v tuto dobu nacházela ve velmi kritické situaci. Zásadní způsobem vstoupil do vládních záležitostí tehdy i prezident V. Havel, který dokonce zpochybnil působení Klausovy vlády. Prezident tehdy prohlásil: „*že si není jist jestli je současná vláda schopna vypořádat se s politickým napětím, kdy není jasné, kdo má proti komu co a zároveň vyjádřil znepokojení nad tím, že vláda působí dojmem každý proti každému*“.¹⁴⁴ Funkci ministra zahraničních věcí posléze převzal diplomat Jaroslav Šedivý. Zieleniecova rezignace, kterou bývalý místopředseda doprovodil svým vyjádřením navíc ještě zintenzivnila kritiku regionálních sdružení, které požadovaly opět zásadní*

143 Tamtéž

144 Zieleniec nečekaně rezignoval, Havel zpochybnil Klausovu vládu. Svobodné slovo, 24.10. 1997, Anopress, 19. 11. 2010

změny ve vedení strany. Pokud autor analyzoval důvody, tak ty zůstávaly stále stejné, především neplnění hospodářského a politického programu ODS. Při analýze prohlášení některých regionálních organizací ODS autor dospěl k závěru, že nejkritičtěji se projevoval zejména jihočeská sdružení a zvláště pražská organizace. Zejména primátor Jan Koukal, který naznačil, že členové vedení by na jaře měli dát na kongresu k dispozici své funkce.¹⁴⁵ Jihočeská organizace vyjádřila podobný názor, kdy předseda jihočeského sdružení Jiří Vlach vyjádřil stanovisko organizace, ve kterém jeho členové požadovali stranické volby.¹⁴⁶ I z toho lze vyvodit závěr, že vedení již nemělo tak silnou podporu jako dříve. Ve straně nyní byli ti, kteří požadovali změny ve vedení i na postu předsedy strany a pak také ti, kteří stávající vedení podporovali. Důležitá byla také skutečnost, že až na odchod Zieleniece žádné razantní změny ve stranickém vedení doposud neproběhly. Navíc na počátku listopadu se musela ODS opět vypořádat se skutečností, že vládní strany se na jednání nebyly schopny dohodnout na řešení ekonomické a politické situace. I tento moment signalizuje, že vládní koalice již nebyla schopna ve stávajícím složení dospět ke kompromisům. Koaliční partneři ODS argumentovali, že odchodem Zieleniece a Rumla z ministerských postů došlo ke změně situace a je nutné přeformulovat koaliční dohodu resp. vytvořit nové programové prohlášení vlády.¹⁴⁷ S tímto návrhem se nicméně neztotožnilo vedení ODS, díky čemuž jednání zůstala na mrtvém bodě. Změny ve vedení ODS Klaus sliboval v lednu 1998, ale je třeba si uvědomit, že v listopadu 1997 se už ODS více zabývala problémy způsobenými jejím financováním.

3.3 *Financování ODS a demise Klausovy vlády*

Problémy s financováním největší vládní strany se na scéně neobjevily na podzim 1997 poprvé. Pokud autor analyzoval činnost ODS v průběhu roku 1997 zjistil, že tato problematická oblast se dostala do popředí již na jaře, konkrétně na přelomu března a dubna. Tehdy totiž Mladá fronta Dnes zveřejnila jednotlivé sponzory vládních stran a u některých vznikly přinejmenším pochybnosti o jejich transparentnosti. Autor má konkrétně na mysli společnost Iceberg. Tato firma totiž ODS věnovala jeden milion korun.¹⁴⁸ Pokud autor sledoval informace z tisku spojené

145 *Koukal žádá změny ve vedení ODS*. Svobodné slovo, 31.10. 1997, Anopress, 19. 11, 2010

146 *Jihočeská ODS chce stranické volby*. Českokobudějovické listy, 5.11. 1997, Anopress, 20. 11. 2010

147 *Koaliční předsedové se neshodli na řešení nynější politické a hospodářské krize*. Hradecké noviny, 8. 11. 1997, Anopress, 20. 11. 2010

148 *ODS dostala od sponzorů přes čtyřicet milionů*. Mladá fronta Dnes, 29. 3. 1997, Anopress, 25. 11.

s tímto sponzorem, zjistil, že firma Iceberg měla mnoho nekalých vedlejších činností. Tisk totiž tehdy prokázal, že společnost byla hlavním akcionářem Ergobanky, na kterou v době, kdy ODS od Icebergu získala finanční dar byla uvalena nucená správa. Iceberg byl akcionářem u mnoha podobných bank s nucenou správou.¹⁴⁹ Navíc této společnosti ekonomická kontrarozvědka prokázala styk se světoznámým bankovním podvodníkem Joachimem Gerlachem. Nicméně reakce vedení ODS byla na toto zjištění přinejmenším podivná, neboť vedení tvrdilo do tisku, že o tomto styku nevědělo a proto dar přijala.¹⁵⁰ Tato argumentace nicméně nemůže dle autora obstát kvůli informacím od již zmíněné kontrarozvědky o stycích této společnosti. Podobná situace nastala i na podzim ovšem ve spojitosti s aférou Bács a Sinha. Jelikož této aféře bylo v tehdejších médiích věnováno mnoho prostoru a byla jednou z nejzásadnějších událostí podzimu 1997, považuje autor za nutné rozvinout tuto aféru trochu podrobněji. Při sledování vývoje této aféry autor dospěl k závěru, že se projevila již při zveřejnění finančních záležitostí ODS za rok 1995. ODS obdržela do stranické pokladny 7,5 milionu korun. Tehdejší hlavní manažer strany Libor Novák tisku oznámil, že tyto dary straně poskytli podporovatelé ODS z ciziny. Uvedl jména Lajos Bács a Radživ Sinha¹⁵¹. Problém nastal nicméně ve chvíli, kdy tisk zveřejnil zprávu o tom, že údajný dárcem Lajos Bács je deset let po smrti a Radživ Sinha (pocházející z ostrova Mauricius) ani ve skutečnosti nevěděl, kde leží ČR. Co autora při sledování této kauzy zarazilo byla skutečnost, že ve straně nikdo z vedení ODS až do podzimu 1997 nepodal přesvědčivé vysvětlení o původu těchto peněz. Až 26. listopadu svolala ODS tiskovou konferenci, kde vystoupil bývalý tenista a v této době akcionář třineckých železáren Moravia Steel Milan Šrejbr, který prohlásil, že on je tím dárcem peněz.¹⁵² Nicméně je třeba si položit otázku proč se Šrejbr k finančním darům nepřiznal dříve a pokud autor bere v potaz jeho vyjádření o jeho velké podpoře nejsilnější vládní strany muselo mu být jasné, že svým mlčením straně spíše uškodí. Tato práce je ovšem zaměřena především na analýzu vnitrostranických a vnitrokoaličních sporů proto nyní autor přejde k důsledkům této kauzy. Je třeba si uvědomit, že tato kauza nebyla nikdy 100% vysvětlena, nikdy se ve skutečnosti

2010

149 Tamtéž

150 *Peníze od Icebergu vzala ODS s klidem*. Mladá fronta Dnes, 2. 4. 1997, Anopress, 25. 11. 2010

151 KMENTA, Jaroslav – KUBÍK, Jiří: *Tajemní sponzoři nedají ODS klidně spát ani rok a půl po vypuknutí aféry*. Mladá fronta Dnes, 22.11. 1997, Anopress, 25. 11. 2010

152 KUBÍK, Jiří: *Šrejber je anonymním mecenášem ODS*. Mladá fronta Dnes, 25. 11. 1997, Anopress, 25. 11. 2010

neprokázalo, kdo o případných finančních machinacích z vedení strany věděl a kdo nikoliv. Jestliže však autor analyzuje dopady i této události, opět měla negativní dopad na stranickou soudržnost ODS, neboť se opět do popředí dostával spor Zieleniec versus Klaus. J. Zieleniec totiž tisku oznámil, že předseda o pravé totožnosti dárce věděl již delší dobu, neboť mu to místopředseda sám řekl, Klaus nicméně toto nařčení obratem odsoudil a odmítl jej.¹⁵³ V. Klaus naopak tvrdil, že se o pravé totožnosti dozvěděl pár dní před Šrejbrovým vystoupením. Zieleniecovo tvrzení sice potvrdil i velvyslanec Petr Kolář, nicméně ani bývalý místopředseda ani Kolář nepředložili jakékoli důkazy potvrzující tuto skutečnost. Tímto ovšem problémy s financováním strany neskončily. 27. listopadu totiž TV Nova zveřejnila informaci, že ODS disponuje tajným kontem ve Švýcarsku. Předseda Klaus nicméně existenci tohoto konta popřel. U této události se nicméně opět projevil spory ve vedení strany, neboť místopředseda Pilip tisku potvrdil, že se o kontě ve vedení ODS hovořilo již delší dobu. Z Klausových reakcí je patrné, že i přes tuto vnitrostranickou krizi rezignovat nehodlal, ačkoliv i tato varianta byla součástí stranické diskuze. Navíc regionální sdružení vyjádřili Klausovi podporu. Existence konta totiž podobně jako v předchozím případě nebyla prokázána. Nicméně i přes tuto skutečnost vnitrostranická krize vrcholila. Den po zveřejnění zprávy o údajné existenci konta (tj. 28. listopadu) totiž J. Ruml spolu s místopředsedou I. Pilipem vyzvali předsedu Klause, aby odstoupil z funkce předsedy strany, jelikož nedokázal v předchozích dnech ODS očistit od těchto spekulací.¹⁵⁴ Autor upozorňuje, že tento krok nebyl předem konzultován s vedením strany a tudíž se opět jednalo o svévolnou akci, která nevyjadřovala stanoviska vedení strany. Ruml v dokumentu České televize Papírový atentát, který se věnoval právě těmto podzimním událostem vlády a ODS sice prohlásil, že původně mělo jít čistě o pouhý apel, který měl vést k nápravě strany.¹⁵⁵ Na druhou stranu tím, že se k němu připojil i místopředseda Pilip situace vyzněla tak, že je to vůle vedení strany. Tak tomu ale nebylo a autor tak soudí především díky tomu, že v předchozích dnech členové vedení strany sice Klause kritizovali za jeho postoj k těmto událostem, nicméně k rezignaci ho vedení nevyzvalo. Přes finanční machinace je ovšem třeba mít na paměti, že se zde opět projevila špatná komunikace uvnitř vedení ODS, navíc nyní v tak důležitém kroku jaký Ruml s Pilipem

153 *Klaus odmítl obvinění*. Večerník Praha, 28. 11. 1997, Anopress, 25. 11. 2010

154 *Pilip a Ruml vybědli Klause k odchodu*. Českobudějovické listy, 29. 11. 1997, Anopress, 25. 11. 2010

155 *Papírový atentát*. Dokument ČT1

učinili. Díky následujícímu sledu událostí je zřejmé, že tato akce byla pro pád vlády zásadní, neboť ovlivnila i rozhodnutí o setrvání v koalici i u menších koaličních stran. KDU-ČSL téhož dne totiž svolala stranickou konferenci, na níž mj. hovořila o setrvání v koalici. Je třeba si uvědomit, že předseda Lux v předchozích dnech premiéra Klause vyzval k demisi, z čehož lze usoudit, že Klausova pozice uvnitř vlády již před Rumlovým apelem byla vážně ohrožena. Vedení KDU-ČSL poté, co získalo informaci o kroku Pilipa a Rumla rozhodla o svém odchodu z vládní koalice. KDU-ČSL vydala prohlášení, že vedení učinilo toto rozhodnutí z důvodů nevyjasněných finančních záležitostí ODS. Nicméně s tímto vysvětlením autor nesouhlasí. Jak autor v průběhu práce mnohokrát sdělil koaliční jednotě již dávno byla minulostí. KDU-ČSL svým nekompromisním postupem v prosazování svých vládních návrhů tuto koaliční soudržnost prakticky znemožňovala. Tím autor rozhodně nechce tvrdit, že problémy v koalici vycházely pouze z kroků strany lidové. Na druhou stranu jejich opakovaná vyjádření, že v případě nerealizování jejich návrhů odejdou z vládní koalice ledacos naznačovaly. Tato stranická politika se projevovala zejména v období po personálních změnách vlády na jaře, kdy KDU-ČSL například odmítala podpořit dříve proklamovanou verzi škrťů v sociální oblasti. Dalším signálem úplné neloajálnosti KDU-ČSL se ukázaly prohlášení jejich členů stranického vedení o možné spolupráci s opoziční ČSSD. Při sledování událostí spojených s vládní koalicí v roce 1997, autor objevil případy, kdy KDU-ČSL v případě neúspěšného prosazení vlastního návrhu ve vládní koalici se obrátila leckdy na opoziční sociální demokraty. Již zmíněné sociální škrty a ústupek ODS ve prospěch lidoveckého návrhu poznamenaly i vnitrostranickou diskuzi strany, neboť vedení bylo kritizováno za přílišné ústupky koaličním stranám a zároveň z neplnění stranického programu. Další věcí, která vyvrací vysvětlení představitelů KDU-ČSL svého rozhodnutí je již zmiňovaná skutečnost, že zatímco ODS v průzkumech veřejného mínění ztrácela, obě menší koaliční strany neztrácely a KDU-ČSL při těchto podzimních událostech zřejmě usoudila, že tato krize uvnitř ODS by mohla vrhnout špatné světlo na celou vládní koalici a proto se rozhodla k takto radikálnímu kroku. Navíc autor dříve jasně deklaroval, že problémy s financováním ODS se projevovaly již dříve, konkrétně na jaře 1997. Situace na jaře byla pro vládní koalici podobně kritická neboť i v tuto dobu se projevíly nejasnosti ohledně sponzorů ODS a navíc se země začala být poznamenána ekonomickou krizí, kdy navíc vláda ještě neměla vytvořena protikrizová opatření a propadaly jí preference. Z těchto výše zmiňovaných důvodů

autor soudí, že financování ODS rozhodně nebylo tou zásadní proměnou, která by určila definitivně osud vlády. Dle autora je lepší tyto finanční skandály vnímat jako tzv. poslední kapky, které pouze dovršily problémy vládní koalice, která v průběhu roku 1997 ztratila schopnost dobré vnitrokoaliční komunikace a vzájemné loajality. KDU-ČSL v této situaci mohla vidět příležitost k vystoupení z vládní koalice. Autor tak soudí z vyjádření předsedy J. Luxe, kdy prohlásil, že lidovci jsou ochotni pokračovat ve vládní koalici ovšem za předpokladu, že v jejím čele již nebude stát V. Klaus. Předsedovi Luxovi nicméně muselo být jasné, že Klausova pozice je ve straně prakticky neotřesitelná a navíc, že by předseda ODS na takovýto krok nepřistoupil. Navíc ochotě KDU-ČSL pokračovat ve vládní koalici odporuje její činnost uvnitř vládní koalice od letních měsíců, o kterých autor pojednával již dříve. Po oznámení odchodu lidoveckých ministrů z vlády se o pár hodin později k tomuto kroku přidali i ministři z ODA. V případě ODA je autor přesvědčen, že velkou roli sehrála tzv. pravá frakce strany, která již v průběhu roku kritizovala průběh transformace a je třeba vzít v potaz, že s klesající popularitou vlády vliv této frakce uvnitř strany sílil a jak autor uvedl lidé z této frakce Klause taktéž vyzývali k odchodu. Autor tak soudí především z prohlášení Ivana Maška a Petra Pávka. K úplnému dokreslení celé tehdejší napjaté situace je třeba také zmínit, že této době, kdy se rozhodovalo o osudu vlády nebyl V. Klaus přítomen v ČR, ale zúčastnil se setkání Středoevropské iniciativy v Sarajevu. Média proto Rumlovu a Pilipovu výzvu často nazývají Sarajevským atentátem. Nicméně toto sousloví autorovi pouze připadá jako nereflektování důvodů kvůli kterým k dané situaci došlo. Místo toho, aby novináři psali o příčinách krize ODS psali o tzv. zradě na stranického předsedy, což dle autora nebylo správné a může to i lecos vypovídat o tehdejší tisku. Poté co se předseda vlády dozvěděl o událostech ve vlastní straně a v koalici byl nucen jednání opustit a vrátil se večer do Prahy, kde svolal mimořádnou Výkonnou radu strany, kde se rozhodl v nočních hodinách 29. listopadu z titulu předsedy vlády podat do rukou prezidenta demisi.

3.4. Definitivní rozkol ODS

Pokud se autor zaměřil na dny po demisi vlády, tak je třeba konstatovat, že největší debata uvnitř ODS se týkala výhradně osobnosti V. Klause. Členové strany se nemohli shodnout, zda-li by měl V. Klaus na příštím kongresu opět kandidovat na předsedu strany či nikoliv. V tomto případě autor připomíná, že tato debata se ve straně objevovala i po letních měsících nicméně ne tak intenzivně jako nyní, kdy se

strana potýkala s finančními skandály. Strana navíc nebyla jednotná, zda-li se má strana účastnit příští vlády nebo jít do opozice a připravovat se na předčasné volby. Zde je třeba vyjádřit názor předsedy Klause, který chtěl stranu připravit na předčasné volby a další vlády se nechtěl účastnit, kdy ostatně prohlásil, že příští vláda by měla být bez ODS. To ještě navíc zkomplikovalo situaci uvnitř ODS. Autor tak soudí především z prohlášení členů ODS, kdy někteří podporovali dosavadního předsedu, ale chtěli se účastnit příští vlády. Dále ve straně existovalo křídlo, které dlouhodobě požadovalo změnu vedení a které nyní požadovalo, že by v příští vládě s účastí ODS měly být noví lidé. Důležité je si uvědomit, že již před kongresem, který byl naplánován na 14. - 15. prosince se ve stranických kuloárech spekulovalo, že Klausova kandidatura by mohla stranu rozdělit, a že jestli svoji funkci obhájí mohlo by dojít k odchodu části členů ze strany. Zároveň se ukázalo, že s Klausovým rozhodnutím nesouhlasí většina členů poslaneckého klubu. Autor totiž zjistil, že při jednání poslaneckého klubu byla většina pro účast ODS v příští vládě.¹⁵⁶ Již v tomto momentu se však Klaus nechal slyšet, že poslanecký klub není jediný orgán strany.¹⁵⁷ Nicméně to autora opět vede k závěru, že se zde opět projevilo nerespektování rozhodnutí, nikoliv jediného, ale přesto důležitého orgánu a opět ve straně vznikal rozpor. Autor považuje za důležité také podotknout, že mezi ty, kteří požadovali změnu vedení strany, konkrétně i na postu předsedy patřili i místopředseda ODS I. Pilip, který spolu s J. Rumlem vyzvali Klause k vyvození odpovědnosti za špatný stav strany. Nicméně autor usuzuje, že ti, kteří chtěli nového předsedu strany, neměli jasno o případném nástupci stávajícího předsedy, Klausovi oponenti tudíž stále opakovali, že to měl být někdo, kdo nemá s předchozím vedením mnoho společného. Na druhou stranu např. J. Ruml již v tuto dobu znovu avizoval, že v případě, kdy V. Klaus svůj postoj obhájí, by mohlo dojít k rozkolu strany. Autor toto myšlenku již vyjádřil výše, nicméně v tento moment tuto myšlenku formulovala konkrétní osoba a nejednalo se o nějaké zprávy z kuloárů. Zde je jasně patrné, že v tuto chvíli byla osobnost V. Klause coby předsedy ODS natolik kontroverzní, že situace se zkrátka bez jeho odmítnutí kandidatury nemohla zlepšit, což ale Klaus odmítal a opíral se o podporu většiny regionů. Autor z toho usuzuje, že pozdější Rumlova kandidatura na post předsedy strany bylo spíše symbolickým gestem,

156 *Rozpolcená ODS se pře, má-li být v nové vládě.* Mladá fronta Dnes, 2. 12. 1997, Anopress, 29. 11. 2010

157 Tamtéž

neboť již týden před kongresem bylo jasné, že podporu delegátů nezíská. Ruml se ke kandidatuře definitivně rozhodl 6. prosince a zároveň prohlásil, že se nebude snažit v případě neúspěchu rozštěpit stranu, ale pouze za předpokladu, že vedení ODS bude konstruktivně jednat s bývalými koaličními partnery o sestavení příští vlády. Autor je přesvědčen, že ODS měla usilovat o účast v příští vládě, to navíc za předpokladu, kdy se ekonomická situace v ČR nezlepšila a o to větší úsilí měla ODS vyvinout, aby se podařilo dotáhnout do konce ekonomická opatření v podobě úsporných balíčků. Pokud ovšem autor dále sledoval postoje a vyjádření V. Klause bylo víceméně jasné, že Klaus své rozhodnutí nezmění. Klaus 7. prosince napsal členům strany, že ve vedení je opravdu zapotřebí učinit změny, nicméně o své osobě se v dopise nezmínil.¹⁵⁸ I přes podporu regionů měl Klaus ovšem více odpůrců než tomu bylo dříve, díky Klausově odmítání účasti ODS na příští vládě, proto se jevil stále více pravděpodobněji stranický rozkol.

Kongres, který se konal ve dnech 14.-15. prosince v Poděbradech prakticky nepřinesl žádná větší očekávání. Autor nicméně zdůrazňuje, že ani změnit nemohl, neboť poslední dny před jeho konáním jasně ukázaly, že pozice V. Klause je ve straně i přes jeho kritiku neotřesitelná. Při svém projevu na kongresu V. Klaus zopakoval své stanovisko o neúčasti ODS na příštích volbách¹⁵⁹. Klausova odpůrce (J. Ruml) navíc neuspokojil ani fakt, že v otázce financování ODS kongres nepřinesl nic nového. Autor tak soudí především z toho důvodu, že hlavní manažer strany Tomáš Ratiborský zde pouze předložil zprávu o stavu financování ODS a posléze na svůj post rezignoval.¹⁶⁰ Při volbě nového předsedy Klaus získal podporu 227 delegátů z možných 312.¹⁶¹ Nicméně ke změně ve vedení strany přece jen došlo. Novými místopředsedy strany se stali : Libuše Benešová, Bohdan Dvořák, Miroslav Beneš a svůj post dokázal obhájit i místopředseda M. Macek¹⁶². I přes tyto změny je autor přesvědčen, že bylo otázkou času, kdy se v ODS vytvoří již dříve proklamovaná názorová frakce a to především ze dvou důvodů: 1. I přes kritiku části poslanců a

158 Klaus píše opět členům ODS: Ve čele ODS by se měli být noví lidé. Svobodné slovo, 7. 12. 1997, Anopress, 29. 11. 2010

159 Projev Václava Klause na mimořádném kongresu ODS v Poděbradech. Svobodné slovo, 15.12. 1997, Anopress, 29. 11. 2010

160 Klaus je pro jednotnou ODS, Ruml připustil názorovou platformu. Svobodné slovo, 14. 12. 1997, Anopress, 29. 11. 2010

161 PŠEJA, Pavel: *Občanská demokratická strana*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran ahnutí v českých zemích a Československu 1938 – 2004*. Brno 2005, s. 1516

162 Tamtéž, s. 1516

členů vedení (Pilip) Klaus zůstal ve funkci předsedy strany, 2. kvůli Klausově negativnímu postoji k účasti ODS v příští vládě. Frakce ve straně skutečně vznikla, konkrétně 19. prosince. Rumlova argumentace pro vznik frakce vycházela ze stejných bodů jako dříve. Ruml vyjadřoval znepokojení nad stavem věcí uvnitř ODS, která i přes změny ve vedení neakceptuje vnitrostranickou situaci ODS a pokračuje se svoji dosavadní politikou zaměřenou na předčasné volby. Autor shledává, že právě otázka budoucí vlády názorovou frakci pouze utvrdila v nemožnosti pokračovat v ODS. Konkrétně se to potvrdilo v době, kdy se rozhodovalo o sestavení příští vlády. Důležité je podotknout, že kongres rozhodl, že otázku budoucí vlády nechá v rukou předsedy V. Klause a nejužšího vedení.¹⁶³ To samo o sobě omezovalo manévrovací prostor názorové frakce uvnitř strany. Důležité je také říci, že Klausův názor na přechod do opozice zůstal až do vyvrcholení stranické krize nezměněn.

Poté, co byl pověřen sestavením vlády J. Tošovský, Klaus vydal prohlášení, ve kterém sdělil, že po jednání stranického grémia se strana rozhodla dát příležitost vládě, která nicméně bude mít silný politický mandát a hlavně bude fungovat až do roku 2000.¹⁶⁴ Klaus změnu postoje obhajoval tvrzením, že J. Tošovský slíbil, že nová vláda se neodkloní od dosavadního vládního programu.¹⁶⁵ Nicméně J. Tošovský po konzultaci s prezidentem V. Havlem tuto variantu vlády odmítnul a zdůraznil, že hodlá sestavovat úřednický kabinet, který zemi dovede pouze k předčasným volbám.¹⁶⁶ Po tomto vyjádření V. Klaus svůj návrh stáhl a trval na odchodu ODS do opozice. Autor také považuje za nutné zmínit negativní průběh jednání mezi předsedou V. Klausem a J. Tošovským, který provázely podobně jako v dřívějších případech slovní přestřelky do tisku o tom, zda předseda Klaus poslal seznam možných kandidátů či nikoliv. Pokud autor vzal v potaz předchozí vývoj jednání je jasné, že situace nespěla ke zdárnému konci, k čemuž navíc přispělo i vyjádření ODS, kdy vedení od Tošovského požadovalo přesné vymezení počtu křesel, které by v případě dohody ODS získala.¹⁶⁷ Tošovský takovéto požadavky odsoudil s tím, že chce dát všem stranám stejný prostor při vyjednávání.¹⁶⁸ Vedení ODS navíc neposlalo Tošovskému

163 KUBÍK, Jiří: *Klausovi oponenti mohou skončit v ODA*. Severočeské noviny, 16. 12. 1997

164 *Klaus nečekaně řekl, že chce vládu do roku 2000*. Mladá fronta Dnes, 20. 12. 1997, Anopress, 29. 11. 2010

165 Tamtéž

166 BENEŠOVÁ, L. c. d., (http://www.odsostrava.cz/cz/kronika-ods/art_182/od-sarajeva-k-mimoradnym-volbam-1998.aspx), 5. 12. 2010

167 *Klaus v ostrém sporu s Tošovským*. Plzeňský deník, 27. 12. 1997, Anopress, 30. 11. 2010

168 *Největší strana chce určit své ministry*. Hospodářské noviny, 29. 12. 1997, Anopress, 30. 11. 2010

seznam možných kandidátů do vládního kabinetu, ačkoliv bývalí koaliční partneři již tak učinili. Názorová frakce opět vyjádřila nesouhlas se soustavným blokováním jednání o vládě ze strany vedení ODS, nejkritičtěji se k této záležitosti vyjadřoval Jan Ruml. Po těchto neshodách s ODS J. Tošovský vyzval některé členy ODS k účasti na vládě. Jednalo se konkrétně o tyto osoby: Ivan Pilip, Stanislav Volák, Michal Lobkowitz a Jan Černý¹⁶⁹. Toto gesto výše jmenovaných členů lze v podstatě interpretovat jako vyjádření jejich nesouhlasu s dosavadní politikou vedení strany. Pokud se autor zaměřil na tyto politiky, zjistil, že jejich kritické názory se ve straně objevovaly již dříve a lze u nich pozorovat určitou kontinuitu. Michal Lobkowitz například několikrát avizoval, že změna vedení by se měla týkat i samotného předsedy, Ivan Pilip po finančních skandálech také zdůrazňoval nutnost změny vedení i toho nejužšího, navíc Klause vyzval k rezignaci spolu s J. Rumlem. Nicméně u Pilipa a předsedy poslaneckého klubu Jana Černého je patrné, že požadovali změny ve vedení kvůli současnému postoji vedení ODS k budoucí vládě a u nich oproti poslanci Lobkowitzovi není tato kritika tak dlouhodobá. Nicméně právě přijetí Tošovského návrhu vnímá autor jako jeden z posledních kroků, který způsobil pozdější odchod části členů z ODS. Autorův názor ostatně potvrzuje následná reakce stranického vedení, které toto přijetí Tošovského návrhu označilo za individuální akci a v případě, že by tito poslanci do vlády vstoupily nereprezentovali by v ní ODS.¹⁷⁰ Tento postoj vedení ODS již nezměnilo a výkonná rada ODS dne 5. ledna 1998 vydala prohlášení, že pokud poslanci budou i nadále trvat na účasti v Tošovského vládě musejí vystoupit z ODS.¹⁷¹ Na tomto místě je důležité říci, že názorová frakce kroky těchto poslanců podpořila a nebyla sama. Z negativních reakcí poslaneckého klubu lze usoudit, že i v řadách poslanců převažoval názor chybného kroku vedení ODS. Předsednictvo poslaneckého klubu vydalo prohlášení, ve kterém podpořilo vstup těchto 4 poslanců do vlády. Nicméně část poslaneckého klubu se s tímto prohlášením neztotožnila a souhlasila se závěrem kongresu, který dal hlavní slovo při rozhodování o budoucí vládě předsedovi Klausovi a užšímu stranickému vedení.¹⁷² Zde je jedno z vysvětlení proč ODS opustila pouze část poslanců. Navíc je logické, že ne u všech byla prvořadá účast na vládě, někteří zkrátka viděli v

169 PŠEJA, P.: c. d., s. 1516.

170 *Rozpory v ODS*. TV NOVA, 30. 12. 1997, Anopress, 30. 11. 2010

171 *Klaus dal čtyřem ministrům vybrat: demisi, nebo z ODS*. Mladá fronta Dnes, 5. 1. 1998, Anopress, 2010

172 *Členové poslaneckého klubu ODS kritizují předsednictvo*. Severočeské noviny, 2.1. 1998, Anopress, 30. 11. 2010

předsedovi Klausovi toho správného leadera strany, který ODS pomůže získat co nejlepší výsledek v příštích volbách. Samotný krok výkonné rady ODS byl dle autora jasným impulzem, že vedení ODS se nenechá ovlivňovat názory jakýchkoli opozičních skupin ve straně a to zvláště platilo v případě názorové frakce vedené J. Rumlem. Tato frakce zkrátka v tomto kroku mohla jednoduše vidět signál, že předseda Klaus chce mít ODS jednotnou a nikoli takovou, kdy ve straně bude více různorodých proudů, které by nemusely souhlasit s kroky stranického vedení. Autor zde připomíná starší spory J. Zieleniece a předsedy Klause, kdy Zieleniec chtěl jednoznačně změnu politiky vedení ODS a požadoval pluralitu názorů uvnitř strany. Rozhodnutí výkonné rady tedy značný dílem přispělo k odchodu části poslanců a dřívějších členů vedení ODS. Jako první oficiálně ze strany 8. ledna vystoupil Ivan Pilip, kterého 13. ledna následoval Jan Ruml. Autor konstatuje, že ODS opustila řada známých osobností, které se významnou měrou podílely na tvorbě české politiky např. Jan Stráský, Milan Uhde nebo například také již několikrát zmiňovaná poslankyně Hana Marvanová. Všechny zmiňované osobnosti v té či oné míře měly prokazatelné neshody s předsedou Klausem nebo se samotným vedením strany, kdy kritizovaly jeho činnost, o čemž autor referoval v průběhu práce. Celkově z ODS odešlo 30 poslanců a řada členů jednotlivých organizací.¹⁷³

173 Z klubu ODS odešlo rovných 30 poslanců. Českobudějovické listy, 14.1. 1998, Anopress, 30. 11. 2010

Závěr

Tématem bakalářské diplomové práce byla Občanská demokratická strana a pád vládní koalice v roce 1997. Nutno říci, že celá krize vlády měla dlouhodobější charakter a podzimní krize vlády byla pouze vyvrcholením řady problémů vládních stran. Pokud autor analyzoval hlavní příčiny vládní krize, pak se jednalo zejména špatnou komunikaci mezi koaličními stranami, což se zejména projevilo při personálních změnách vlády na jaře roku 1997, kdy místo vzájemné konzultace návrhů, vedení koaličních stran své kroky nekonzultovalo s ostatními koaličními stranami. To platí zejména o Občanské demokratické straně, které je v autorově práci věnováno nejvíce prostoru, protože autor se zároveň v práci věnoval i vnitrostranickým rozporům, které vedly k rozkolu strany. Autor si v práci stanovil tuto hypotézu: *Ačkoliv odstoupivši ministři z vládní koalice obhajovali svoji demisi nevyjasněnými finančními skandály ODS, jejich skutečná příčina byla spojena s personálními obměnami vlády a špatnou komunikací koaličních stran, přičemž*

vnitrostranický rozkol uvnitř ODS byl výsledkem špatné komunikace vedení strany a její malou schopností reagovat na vnitrostranické změny. Autor je přesvědčen, že se mu danou hypotézu podařilo prokázat. V případě demise ministrů menších koaličních stran (KDU - ČSL, ODA) tak autor především soudí, z vládní krize, která stranu provázela již od jara. Základním problémem, který koaliční strany postupně od sebe vzdaloval byl například jejich odlišný pohled na transformaci české ekonomiky. Zásadním způsobem do hry bezesporu zasáhla i ekonomická krize České republiky. Tato krize totiž vládu nutila k přijetí ozdravných opatření ve formě tzv. úsporných balíčků, které měly pomoci zlepšit ekonomický stav země. Nicméně právě ve zmíněných balíčcích se skýtal budoucí problém vládní koalice, neboť po zjištění tehdejších průzkumů veřejného mínění bylo jasné, že ekonomické balíčky pozici vládní koalice nevylepšili, neboť i další průzkumy ukazovaly nárůst preferencí nejsilnější opoziční straně ČSSD, zatímco nejsilnější vládní strana ODS v průzkumech ztrácela nejvíce. Tato zjištění ve vládní koalici vyvolala ostré diskuze o přijatých opatřeních. Koaliční partneři ODS vytýkali, že provedená opatření nebyla dostatečně účinná, neboť ji vládní strany nedoprovázely personálními změnami vlády a podle reakcí tehdejších hlavních představitelů je jasné, že personální změny vyžadovali zejména od ODS, která měla ve vládě tehdy osm ministrů z 16. Zde se nemalou měrou projevila neschopnost vedení ODS včas reagovat na vzniklou situaci, neboť předseda V. Klaus až teprve v květnu potvrdil, že strana musí učinit vládní změny. Zde je také třeba vnímat, že ne všichni členové byli přesvědčeni o správném postupu vedení strany. Již v tomto období se projevila kritika činnosti stranického vedení, zejména v otázce obměny vlády.

Vedení bylo od svých členů především kritizováno za osobu ministra financí I. Kočárníka, který dle autora byl nejkontroverznější osobností celé vlády. Koaliční partneři ODS kritizovali, že nevyměnění ministra, který je dle průzkumů nejméně oblíbeným členem vlády. Navíc k tomu nahrávala i již zmíněná ekonomická krize. To, jak personální obměny vlády ovlivňovaly stranické dění uvnitř ODS, svědčí i jak dlouho tyto změny ve vládě trvaly, poslední změny proběhly až v listopadu 1997, tedy prakticky půl roku od doby, kdy začala být otázka změn aktuální. Tyto personální změny vlády nicméně měly ještě jeden negativní důsledek, neboť ovlivnily pozdější činnost vládní koalice. To se projevilo zejména po jarních událostech v létě a na podzim, kdy vládní koalice nebyla schopna konsenzu v běžných zákonech, které

měly přispět k realizaci úsporných opatření. V této době totiž koaliční strany již postrádaly jakoukoli vzájemnou loajalitu, neboť při prosazování jednotlivých stran bylo například využito nátlaku některých stran prostřednictvím vystoupení koalice, nebo docházelo k prosazování zákonů, ačkoliv jedna z vládních stran neměla k danému návrhu podklady. Tyto události samozřejmě ochromovaly činnost vládní koalice. Negativně zapůsobila i skutečnost, že KDU-ČSL často jednala o prosazení svých variant zákonů s ČSSD, což zejména odsuzovala ODS. Vzájemná důvěra byla taky podlomována častými negativními prohlášeními představitelů koaličních stran do tisku, ačkoliv tyto připomínky nezazněly na jednání vlády. Celá situace vyvrcholila na podzim, kdy se vládní koalice nebyla schopna na vládní schůzi shodnout na řešení politické a ekonomické krize, což potvrzovalo nefunkčnost vládní koalice. To, že odstoupivší ministři vystoupili z vlády na základě nejasností spojených s financováním ODS, autor považuje nikoliv za příčinu rozpadu koalice, ale za poslední kapku a záminku k opuštění vládní koalice, neboť například KDU-ČSL v minulosti často zmiňovala možnost vystoupení z vládní koalice. Na podzim se to projevilo také zejména, díky Luxově snaze o změnu předsedy vlády, kdy dokonce po zveřejnění finančních skandálů požadoval premiérovo odstoupení, ačkoliv bylo jasné, že Klaus disponuje podporou své strany a opakovaně možnost své rezignace vylučoval. Navíc autor ve své práci vysvětlil, že finanční skandály nebyly v případě ODS ničím novým. Již na jaře roku 1997 se strana dostala do problémů se svými sponzory, neboť poté co jejich seznam zveřejnil český tisk, vyšlo najevo, že existují důkazy, které potvrzují jejich styky s bankovními podvodníky a se zkrachovalými bankami. Jestliže lidové straně tak silně záleželo na financování ODS, pak tento krok mohla strana učinit již dříve, navíc během roku autor nenalezl výraznější kritiku ODS kvůli svým sponzorům. Z toho autor usuzuje, že financování ODS nebylo tou hlavní příčinou rozpadu vlády, ale že příčiny lze spíše hledat v rozmíškách koalice spojených s personální obměnou vlády, které posléze přerostly ve vzájemnou nedůvěru a individualismus členů vedení koaličních stran. Nyní se autor dostává k rozkolu ODS.

Autor je přesvědčen, že základním problémem v případě ODS byla komunikace uvnitř strany, což se projevovalo výrazně při personálních změnách vlády, kdy například předseda V. Klaus prosazoval určité varianty obměny, když se vzápětí ukázalo, že tak učinil bez vědomí grémia strany. Typickým příkladem je

například inkriminovaná změna na postu ministra financí, kdy například prosazoval variantu, že by tuto funkci mohl spravovat dosavadní ministr zahraničních věcí J. Zieleniec. Nicméně základní problémem bylo, že se o této variantě J. Zieleniec dozvěděl až z tisku, nikoliv od stranického vedení. Dalším příkladem, kdy bylo vedení strany obcházeno je případ změny ministra vnitra na podzim, kdy předseda Klaus prosazoval variantu nástupce J. Vodičky. Z pozdějších reakcí lze usoudit, že tuto variantu opět dostatečně nekonzultoval s vedením strany, což potvrdil i tehdejší místopředseda ODS J. Zieleniec. Dalším problémem vedení, který přispěl k rozkolu uvnitř strany bylo nereflexivní požadavků stranických delegátů, které přešlo až ke kritice vedení, kdy zpočátku někteří členové ODS například kritizovaly, že vedení ODS se i přes apel kongresu (prosinec 1996) nezměnilo image strany, neprobíhala důležitá komunikace s veřejností. Zde autor vidí prvotní příčinu vzniku budoucí frakce, která zároveň vycházela z předem zmíněného závěru o špatné komunikaci. Aktem, který potvrdil špatnou komunikaci a zároveň odlišné postoje jednotlivých členů vedení byla jednoznačná rezignace místopředsedy J. Zieleniece, který výše zmíněné autorovy závěry o špatném stranickém vedení potvrdil. Zieleniec patřil k dlouhodobým kritikům předsedy V. Klause. Až nyní měly problémy vedení ODS dohru ve formě rezignace jednoho jejího člena. Vedení navíc oslabovaly stále klesající preference strany, čímž logicky vzrůstaly požadavky na změnu ve vedení strany. Ty ale přišly pozdě (kongres v Poděbradech). Vnitrostranickou krizi navíc umocnily finanční skandály ODS, kdy se kritika na vedení strany ještě posílila v důsledku nejasného objasnění celé záležitosti předsedou V. Klausem. To, že vedení strany nereflexivně reagovalo na situaci ve straně, se projevilo i v závěrečné fázi rozkolu ODS, kdy se V. Klaus jako předseda ODS odmítal podílet na nové vládě. Ve straně ale existovalo křídlo, které se nové vlády chtělo účastnit, především v poslaneckém klubu. Je třeba zdůraznit, že V. Klaus měl sice výraznou podporu i v těchto dnech, na druhou stranu, tím, že nerespektoval názory některých členů ODS de facto urychlil vznik názorové frakce ODS, která se k odchodu rozhodla po Klausově odmítnutí účasti členů ODS v Tošovského vládě, což navíc doprovodila i Výkonná rada ODS, která rozhodla o tom, že buď členové ODS z vlády odejdou nebo musejí vystoupit ODS. Tímto krokem Klaus názorové frakci a jeho odpůrcům ukázal, že jejich názory ve straně nejsou akceptovány, což tyto členy ODS posléze vedlo k odchodu. I v případě ODS je autor přesvědčen, že se mu podařilo prokázat, že vedení bylo pod palbou kritiky již dlouho před finančními skandály, které podobně jako v případě

vládní koalice pouze zhoršily již tak špatnou vnitrostranickou atmosféru a k rozkolu strany tedy přispělo nerefluktování vedení stanovisek názorové platformy uvnitř ODS.

Autor vidí hlavní přínos své práce především v detailní analýze vnitrostranického dění uvnitř ODS a vládní koalice v roce 1997, kdy právě detailní analýza byla klíčem k nalezení spojitostí, které vedly k pádu vlády a rozkolu ODS. Další přínos své práce autor spatřuje především v tom, že téma je zkoumáno ze zcela jiného úhlu pohledu než dosavadní studie na toto téma, které se vždy nejvíce soustředily na ekonomickou krizi vlády a následně na nevyjasněné financování ODS, právě v kterém viděli hlavní příčinu rozkolu ODS. Autorovým cílem bylo od začátku věnovat tomuto fenoménu zcela jinou formu zkoumání. Autor vidí limity své práce především v tom, že tím, že do analýzy vnitrokoaličních a vnitrostranických událostí zařadil mnoho událostí, může práce v některých částech budit ryze deskriptivní dojem. Dalším limit práce autor spatřuje především v přílišné analýze vnitrostranické situace ODS, přičemž autor nevěnoval takovou pozornost vnitrostranickým událostem menších koaličních stran. Právě zde vidí autor možnosti budoucího výzkumu, kdy by případný zájemce o danou problematiku mohl při vládní krizi z roku 1997 věnovat větší pozornost roli těchto menších stran. Zajímavá může být například role pravé frakce v případě ODA. Dalším možností jak pokračovat v daném výzkumu je například analyzovat jak moc ovlivnila přeměna KDU- ČSL v ryze středovou stranu vztahy v koalici, kdy se postupem času KDU-ČSL uchýlovala i k jednání s ČSSD. Pokud autor hovoří o ČSSD, další výzkum se také může například zaměřit na roli kritického postoje ČSSD vůči vládní koalici a jejímu vlivu na pád vlády. Autor měl při psaní práce problém především v oddělování událostí, které byly spojeny s rozkolem v ODS a s událostmi, které přispěly k pádu vlády. Události zmíněné v této práci se totiž vždy nemusely týkat obou zkoumaných okruhů, ale každého zvlášť.

Co se týče zvolených metod při psaní této práce autor zvolil jednopřípadovou studii, konkrétně jedinečnou případovou studii, která autorovi pomohla analyzovat neshody vládní koalice v otázce personálních změn a také autorovi posloužila při zaměření na kritiku vedení ODS od jejich členů. Autor si tuto metodu vybral jelikož vládní krize a rozkol ODS v roce představují zcela ojedinělé fenomény v prostředí České republiky a tato metoda umožňuje zaměřit se na specifické fenomény této krize např. bez jakéhokoliv porovnávání s jinými případy.

Prameny a literatura

Prameny

Tištěné

BENEŠOVÁ, Libuše: *Kronika ODS: 10 let historie*. Praha, Občanská demokratická strana 2001, [http:// www.odsostrava.cz/cz/kronika-ods/art_174/kronika-ods.aspx](http://www.odsostrava.cz/cz/kronika-ods/art_174/kronika-ods.aspx)

Českobudějovické listy, roč. 1997, 1998 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Hospodářské noviny, roč. 1996. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Hradecké noviny, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

MACEK, Miroslav: *Krise důvěry*. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Mladá fronta Dnes, roč. 1997, 1998 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Moravskoslezský den, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Plzeňský deník, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Práce, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Respekt, roč. 1996, 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Rovnost, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Severočeské noviny, roč. 1997, 1998 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Svobodné slovo, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Ústecký deník, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Večerník Praha, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Telegraf, roč. 1996, 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Týden, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Zemské noviny, roč. 1997 [www. anopress.cz](http://www.anopress.cz)

Elektronické

Česká televize, zpravodajství (rok 1997)

Ministerstvo zahraničních věcí,

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/neverejne/druha_svetova_alka_a_jeji_dusledky/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html

NOVA TV, zpravodajství (rok 1997)

PROCHÁZKA, Radim: *Papírový atentát*, dokument ČT, cel. stopáž: 52:29

Vláda České Republiky <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-2/prehled-ministru-24632/>

www.volby.cz,

<http://www.volby.cz/pls/senat/se31?xjazyk=CZ&xdatum=19961116&xv=1>

Literatura

BALÍK, Stanislav a kol.: *Občanská demokratická strana a česká politika*. Brno, CDK 2006, 327s.

DRULÁK, Petr: *Jak zkoumat politiku*. Praha, Portál 2008, 256 s.

MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. II. díl*. Brno, Doplněk 2005, s. 1030- 1836.

PŠEJA, Pavel: *Stranický systém České republiky po roce 1989. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*. Brno, CDK 2005, 204 s.

ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Přehled moderních politologických teorií*. Praha, Portál 2006, 303 s.

ZBOŘIL, František: *Československá a česká zahraniční politika: Minulost a současnost*. Praha, Leges 2010, 434 s.

ABSTRAKT

Tématem této práce je Občanská demokratická strana a pád vládní koalice v roce 1997. Autor se v ní snaží odhalit příčiny zmíněného rozpadu vlády a zároveň v ní analyzuje krizi občanské demokratické strany, která ovlivňovala i chod celé vládní koalice. Autor se v práci zaměřuje na personální změny Klausovy vlády a snaží se prokázat, že tyto změny negativně ovlivnily další chod vládní koalice. Autor je přesvědčen, že vysvětlení tehdejších odstupujících politiků o špatném financování ODS bylo pouhou záminkou k odchodu z koalice. Práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole autor analyzuje problémy, které vládní koalici negativně provázely v dřívějším období a posléze ovlivnily vládní koalici v roce 1997. Druhá kapitola je zaměřena na personální změny vlády a na problémy, které při jejich realizaci vládní koalici provázely. Poslední kapitola je věnována závěrečné fázi krize, která probíhala od léta až do podzimu a projevovala se především neschopností vládních stran nalézt konsenzus při realizaci úsporných ekonomických opatření. Při psaní práce bude autor využívat empiricko-analytický přístup a jednopřípadovou studii.

The topic of this Bachelor thesis is the Civic democratic Party and the Fall of government coalition in 1997. Author of this thesis tries to find reasons of this Government fall and analyzes crisis of the Civic democratic party as well, because the crisis inside ODS influenced the action of government coalition. The writer will aim on the personal changes of Klaus's government and will try to demonstrate their influence on the action of the government. The writer is convinced that The explanation of Executive departments heads of their resignation connected with financions of ODS was only pretence to leave Klaus's government. The bachelor thesis is divided into three parts. In the first part of thesis The writer analyses the problems, which went along with the govenment coalition during previous years before 1997 and then influenced government in 1997. The second part of thesis is aimed to the personal changes of Klaus's government and to problems, which was

connected to these ganges. The last part is devoted to the final phase of the government crisis proceeding Klaus's government during summer and autumn in 1997. In this time the government coalition could't find any consensus in case of economy measure, which should have resolved bad economic situation in the Czech republic. The writer will use a one case study and empirical – analytic approach.